

Duurzame Energie Initiatieven in Groningen

Een onderzoek naar de motivatie van duurzame energie initiatieven
in Groningen en de invloed die de gaswinning hier op heeft.



Stan Gerlings

Bachelorthesis Geografie, Planologie en Milieu (GPM)

Faculteit der Managementwetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen

Juni 2018

Voorwoord

Deze bachelorthesis is het sluitstuk van de opleiding Geografie, Planologie en Milieu, waar ik sinds 2014 mee bezig ben geweest. De bachelor ging met een aantal ups en downs, maar uiteindelijk blijft er toch voornamelijk een goed gevoel hangen aan de opleiding. De bachelorthesis is echter wel een van de dingen die mij minder aanstond, ook resulterend in het extra jaar dat er voor nodig is geweest.

Het heeft echter wel in zekere aspecten mij veel dingen laten zien, en vakken waar ik niet gelijk een beeld bij had hoe je ze in de praktijk brengt wel laten zien hoe ze moeten worden toegepast. Het heeft mij ook laten zien wat zelfstandig onderzoek doen precies inhoudt en wat er allemaal bij komt kijken, wat eerlijk gezegd een stuk meer is dan ik op voorhand dacht.

Ik wil graag mijn thesisbegeleider Sietske Veenman bedanken voor het ondersteunen en advies geven gedurende anderhalf jaar. Ook de respondenten wil ik graag bedanken, voor de tijd, de interesse, en de gemoedelijkheid. Ik kan met eerlijkheid zeggen dat ik het interviewen het leukste gedeelte van het maken van de thesis vond, en dat komt onder meer door de mensen die ik heb mogen interviewen.

Het schrijven van deze thesis heeft een hoop moeilijke momenten gekend, en is de grootste uitdaging uit mijn bachelor gebleken. Ik ben echter trots op wat er nu staat, en tevreden met de uitkomsten die deze thesis heeft opgeleverd.

Samenvatting

Steeds meer burgers verenigen zich in particuliere energiecoöperaties, in dit onderzoek ook wel duurzame energie initiatieven genoemd. Verspreid over het hele land zijn met name vanaf de eeuwwisseling duurzame energie initiatieven opgericht. Dit onderzoek wil een beter beeld krijgen van de motieven van de mensen die zich inzetten of deelnemen aan een duurzaam energie initiatief, en met name in de provincie Groningen. In Groningen wordt namelijk al vanaf midden vorige eeuw gas gewonnen, wat heeft gezorgd voor inklinking van de grond en de laatste jaren zelfs aardbevingen. Het is duidelijk dat de Groningers tegen deze gaswinning zijn en de voorkeur geven dat de Nederlandse staat over gaat op een andere manier om aan energie te komen. Of dit zich ook vertaald naar meer duurzame energie initiatieven is dus een interessante vraag, en staat in dit onderzoek centraal:

In hoeverre hebben de aardbevingen als gevolg van de gaswinning in Groningen een rol gespeeld bij de motivatie voor het oprichten van of aansluiten bij lokale initiatieven die zich inzetten voor het opwekken van duurzame energie in Groningen?

In dit onderzoek wordt onderzocht of de gaswinning in Groningen effect heeft op de motieven van mensen in Groningen die een duurzaam energie initiatief oprichten of hier aan deelnemen. In het onderzoek wordt door middel van 8 diepte interviews onderzocht wat de motieven zijn van mensen die een duurzaam energie initiatief oprichten of hier aan deelnemen. Ook wordt er een vergelijking gemaakt met de rest van Nederland om deze effecten te kunnen meten.

Deze effecten worden gemeten door ze te vertalen naar de soort motivatie. Er zijn vier soorten motivatie: identificatie, waar men het gedrag beschouwt als iets van zichzelf, geïntegreerde regulatie, waar het gedrag vooral vanuit zichzelf komt maar wel van buitenaf moet worden aangezet, externe regulatie, waar gedrag volgt op een externe vraag of beloning, en geïntrojecteerde regulatie, waar het gedrag volgt uit emoties als woede, angst, plaatsvervangende woede of moedeloosheid.

Uit de interviews wordt duidelijk dat de primaire motivatie van de meeste initiatiefnemers gegrond zit in milieutechnische redenen, waardoor hier dus sprake is van identificatie. Net zoals in de rest van Nederland is dit de hoofdreden voor veel initiatiefnemers, met redenen milieuvriendelijk bezig zijn, een groene wereld voor toekomstige generaties achterlaten en klimaatverandering terugdraaien het meest terugkomen.

De secundaire motivatie bestaat in dit onderzoek vooral uit sociale beweegredenen, waardoor er te spreken is van geïntegreerde regulatie. In de vergelijkende onderzoeken waren de uitkomsten over de rol van sociale beweegredenen verschillend, maar in dit onderzoek kwamen redenen als een gemeenschapsgevoel creëren, onafhankelijk zijn van grote energiecoöperaties en winst binnen de eigen regio houden nadrukkelijk naar voren.

De economische motieven, de externe regulatie, doen zich minder voor onder de initiatiefnemers. In dit onderzoek was er niemand die aangaf het voor economische motieven te doen. Dit geldt echter niet voor de deelnemers, die vaak minder met de milieuredenen hebben en meer met wat in de lange termijn het voordeligst is voor de portemonnee. Ook in vergelijkbaar onderzoek kwam dit naar voren.

Wat uniek is voor Groningen, en het effect van de gaswinning op de motivatie belichaamt, is de geïntrojecteerde regulatie. Waar dat in vergelijkbare onderzoeken weinig tot niets over emoties die meespelen in het oprichten of deelnemen aan een duurzaam energie initiatief, kwam dit in

Groningen nadrukkelijk terug. Angst, woede, plaatsvervangende woede en moedeloosheid zijn voor mensen redenen geweest om zowel duurzame energiecoöperaties op te richten, alsmede eraan deel te nemen. Voor de meeste initiatiefnemers en deelnemers is dit secundaire motivatie, en is de gaswinning vooral een soort katalysator die mensen eerder doet bewegen. Er zijn echter ook geluiden voorgekomen dat het voor mensen de primaire motivatie is. Ze willen van het gas af op elke manier mogelijk en in sommige gevallen proberen ze hier ook anderen van te overtuigen.

Op basis van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat de gaswinning een positieve rol speelt voor de oprichting van, en deelname aan, duurzame energie initiatieven. Zeven van de acht respondenten gaven aan dat de gaswinning een rol speelde in het besluit een duurzaam energie initiatief op te richten.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Inhoudsopgave	5
Hoofdstuk 1: Inleiding	7
1.1 Maatschappelijke relevantie	7
1.2 Wetenschappelijke relevantie	8
1.3 Doelstelling	9
1.4 Vraagstelling	9
Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader en Conceptueel Model	11
2.1 Milieubewust gedrag	11
2.2 Duurzame Energie Initiatieven	12
2.3 Duurzame Energie Initiatieven in Nederland in vogelvlucht	13
2.4 Situationele Barrières en Verdieping Groningen	15
2.5 Conceptueel Model	17
Hoofdstuk 3: Methoden	18
3.1 Onderzoeksstrategie: Single case study met embedded units	18
3.2 Casusbeschrijving	19
3.2.1 Humsterlandenergie	19
3.2.2 Zonnedorpen	20
3.2.3 Pekela Duurzaam	21
3.2.4 Energie Coöperatie Ten Boer	21
3.2.5 Lopster Energie Coöperatie	22
3.2.6 Duurzaam Menterwolde	22
3.2.7 Steendam Gas(t)vrij	23
3.3 Onderzoeksmateriaal	23
Hoofdstuk 4: Resultaten	25
4.1 Analyse Interviews & beantwoording deelvraag 1	25
4.1.1 Identificatie	25
4.1.2 Geïntegreerde regulatie	26
4.1.3 Externe regulatie	27
4.1.4 Geïntrojecteerde regulatie en situational barrier	27
4.1.5 Beantwoording deelvraag 1	30
4.2 Vergelijking Groningen - Nederland	31
4.3 Conclusie	35

Hoofdstuk 5: Reflectie	37
Gebruikte literatuur	39
Bijlagen	43
Interviewgide	43
Achtergrondinformatie	46

Hoofdstuk 1: Inleiding

Klimaatverandering is geen nieuw onderwerp. Al jaren is klimaatverandering wereldwijd een hot topic, wat zich uit in onder andere de Earth Summit in Rio de Janeiro in 1992, het Kyoto Protocol in 1997, en de klimaatconferentie in Parijs in 2015. Giddens (2015) vertelt in een lezing dat ondanks dat het er al jaren over gaat, de aanwijzingen dat het klimaat daadwerkelijk veranderd steeds robuuster worden. Op 1998 na zijn de tien warmste jaren allemaal na 2000 (Giddens, 2015) en voor het derde jaar op rij is afgelopen jaar, 2014, 2015, 2016, het warmste jaar ooit (Erdman, 2017). De gevolgen worden over het algemeen erkend en het is duidelijk dat men niet op dezelfde manier door kan gaan. De publieke opinie over de gevaren van klimaatverandering is echter verzwakt. Het is misschien niet te bewijzen dat alle extreme weersomstandigheden worden veroorzaakt door klimaatverandering, maar de toenemende frequentie hiervan valt moeilijk te ontkennen (Giddens, 2015).

Giddens (2015) stipt ook aan dat bovenop het probleem dat er te lang gewacht wordt, wereldwijde oplossingen onderhandeld op een globale schaal, ondersteund moeten worden door een variatie aan maatregelen op nationale, regionale en lokale schaal willen ze echt werken.

Ook in Nederland is klimaatverandering actueel. Dit uit zich bijvoorbeeld in een reclamespotje van Eneco (2017), waarin onder andere wordt verteld dat we zuinig moeten zijn op onze planeet, omdat er maar één van is, en dat verandering moet komen vanuit de mensen zelf. Ze promoten niet alleen duurzame stroom, maar ook hoe men op deze stroom kan besparen. Steeds meer burgers sluiten zich dan ook aan bij een duurzaam energie initiatief, of richten er zelf een op (Van Loon, 2014).

Echter komt nog niet alle stroom van duurzame bronnen. In 2014 was het aandeel van hernieuwbare elektriciteit 11,3% (CBS, 2017). De grootste elektriciteitsbron in 2014 was aardgas, met 49,3% (CBS, 2017). Het grootste deel hiervan is afkomstig van het Groningse gasveld, dat samen met nog 250 andere gasvelden in Nederland en in de noordzee Nederland de op 9 na grootste aardgasproducent van de wereld maakt en de grootste van de EU (Aardgas in Nederland, 2016).

Deze gaswinning heeft meerdere negatieve gevolgen, maar het meest besproken gevolg is de inklinking van de bodem en de daaropvolgende aardbevingen. Sinds 1995 zijn er in Groningen en Drenthe meer dan duizend aardbevingen waargenomen (KNMI, 2017). De vier zwaarste aardbevingen waargenomen in Groningen tot 2015 waren Roswinkel (1998, 3,3 op de schaal van Richter), Roswinkel (1997, 3,4 op de schaal van Richter), Westeremden (2006, 3,5 op de schaal van Richter) en Huizinge (2012, 3.6 op de schaal van Richter)(Mens-en-Samenleving, 2015). Naar aanleiding van de vele aardbevingen, met als druppel de aardbeving in Huizinge in 2012, werd er een rapport opgesteld door de NAM (NAM, 2015) waarin de risico's voor bewoners geëvalueerd worden. Het risico dat gebouwen bezwijken als gevolg van aardbevingen door gaswinning uit het Groningen gasveld staat daarin centraal.

Wat interessant is, is om te kijken of deze negatieve gevolgen invloed hebben op het aantal duurzame energie initiatieven en de motieven die hierachter zitten. Dit is ook wat er in deze thesis onderzocht zal gaan worden.

1.1 Maatschappelijke relevantie

De regeringsleiders van de EU-lidstaten hebben verschillende afspraken gemaakt om de CO₂-uitstoot tot 2050 steeds verder te verlagen, waaronder de 20-20-20 doelstelling. Dit is een pakket met onder andere klimaat en energie regelgeving die ervoor moet zorgen dat de CO₂-uitstoot in het jaar 2020 met 20 procent is afgenomen (Parlementair Documentatie Centrum Universiteit Leiden, 2017). Deze

doelstellingen voor 2020 omtrent het beperken van de CO₂-uitstoot zijn:

1. 20 procent minder CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990
2. 20 procent minder energieverbruik
3. 20 procent van het totale energiegebruik moet afkomstig zijn uit hernieuwbare energie (Parlementair Documentatie Centrum Universiteit Leiden, 2017).

Vooraf voor dit laatste punt is deze scriptie relevant. Het is namelijk zo dat de meeste 20-20-20-doelen in Nederland goed op schema liggen (CBS, 2015). Maar voor de totale energiegebruik uit hernieuwbare energie ligt dit anders. Volgens het CBS (2015) is Nederland namelijk ver verwijderd van dit doel, aangezien in Nederland in 2013 slechts 4,5 procent van de energie afkomstig is uit hernieuwbare energie. Dit tegenover de gehele EU waar dit 15 procent was in 2013 (CBS, 2015). Alleen in Malta en Luxemburg was het aandeel hernieuwbare energie nog lager (CBS, 2015).

Hoewel in de 20-20-20 doelstellingen staat dat 20 procent van het totale energiegebruik afkomstig moet zijn uit hernieuwbare energie, geldt dit niet voor elke lidstaat (Tjin-A-Tsoi, 2016). Het is namelijk zo dat deze doelstelling EU-breed is, waardoor Nederland niet per sé de 20 procent hoeft te halen (CBS, 2016). Op Europees niveau is met Nederland afgesproken dat het aandeel hernieuwbare energie 14 procent moet zijn in 2020 (CBS, 2016).

Ook dit gaat Nederland waarschijnlijk niet halen. In 2015 was het aandeel hernieuwbare energie in Nederland namelijk 5.79% (Tjin-A-Tsoi, 2016). Voor nu zal moeten worden gekeken naar andere opties, zoals initiatieven niet van bovenaf, maar juist van onderaf: duurzame energie initiatieven vanuit de samenleving zelf.

Volgens Maarten Hajer, directeur Planbureau voor de Leefomgeving, komen er steeds meer burgerlijke bewegingen die duurzame energie initiatieven inzetten. Dit beschrijft hij in het rapport "De energieke samenleving" (2011). Hij verklaart hier dat burgers erg geschikt zijn om een bijdrage te leveren voor de oplossing van duurzaamheidsvraagstukken, vanwege hun leervermogen en creativiteit. Dit omdat burgers zich verbonden voelen met hun directe leefomgeving (Hajer, 2011).

Dit is echter slechts één van de mogelijke motieven, die voor de meeste duurzame energie initiatieven geldt (Hajer, 2011)(Van Loon, 2014). Van Loon (2014) beschrijft in haar onderzoek nog meer motieven die burgers hebben om zich aan te sluiten bij een duurzaam energie initiatief. Deze variëren van het verkleinen van de negatieve impact op het milieu door fossiele brandstoffen tot het onafhankelijk worden van (in de ogen van de respondenten) bureaucratische en zelfzuchtige energiemaatschappijen.

Het onderzoeken van deze motieven, en of deze veranderen door de gaswinning in het te onderzoeken gebied, kan bijdragen aan het beter begrijpen van de beweegredenen van burgers die zich aansluiten bij duurzame energie initiatieven. Met deze informatie kunnen gemeenten beter begrijpen wat duurzame energie initiatieven willen en ze daardoor ook beter faciliteren (Van Loon, 2014)(Frencken, 2016).

1.2 Wetenschappelijke relevantie

Anne Marieke Schwencke concludeerde in 2012 dat duurzame energie een belangrijke rol kan spelen in de toekomst, maar dat de bijdrage op het moment van schrijven (2012) nog niet heel groot was.

"Op het moment zetten duurzame energie initiatieven nog weinig 'harde' zoden aan de dijk. De meeste impact zit in zon. Hiermee is voorziening in de behoefte van huishoudens technisch haalbaar. De lokale energie initiatieven kunnen daar een belangrijke bijdrage aan leveren. De impact is al in

cijfers zichtbaar.”

Duurzame energie initiatieven zouden volgens haar als katalysator kunnen werken voor de ontwikkeling van nieuw beleid. Om dit te bewerkstelligen was echter wel meer onderzoek nodig. Ook Gouman (2011) pleit voor meer onderzoek. In zijn Masterthesis onderzoekt hij de motieven van 12 personen die samen lid zijn van twee verschillende energie initiatieven. Tijdens zijn onderzoek ondervond hij dat het aanbod aan literatuur op sommige punten beperkt is, met name als het gaat om beweegredenen om aan te sluiten bij een burgerinitiatief. Verder stelt hij voor om naast Texel Energie en De Windvogel, de twee energie initiatieven, ook andere burgerinitiatieven te onderzoeken om mogelijk andere redenen die er zijn voor burgers om zich aan te sluiten bij een initiatief te achterhalen.

Verder is er, voor zover bij mij bekend, nog geen onderzoek gedaan waarbij gekeken wordt of een veranderende situatie invloed heeft op de motieven van burgers die een duurzaam energie initiatief willen oprichten of er lid van willen worden. Deze thesis kan dus helpen bijdragen aan theorievorming rond het onderwerp hoe motivatie tot stand komt. Hier moet wel bij worden vermeld dat de situatie rondom Groningen vrij uniek is waardoor het onderzoek moeilijk te generaliseren zal zijn.

1.3 Doelstelling

Deze thesis zal met name praktijkgericht zijn. Het moet helpen bijdragen aan de ontwikkeling van de inzichten omtrent motieven die burgers die lid zijn van een duurzaam energie collectief hebben om lid te worden. Ook wordt er gekeken of deze motieven veranderen na een ingrijpende gebeurtenis, in dit geval de gevolgen van de gaswinning in Groningen. Zoals bij de maatschappelijke relevantie al genoemd, kan een beter beeld van de motieven bijdragen aan het beter begrijpen van de beweegredenen van burgers die zich aansluiten bij duurzame energie initiatieven. Hierdoor kunnen gemeenten duurzame energie initiatieven mogelijk beter faciliteren. De doelstelling van het onderzoek luidt als volgt:

De doelstelling van het onderzoek is te onderzoeken wat de rol van de aardbevingen ten gevolge van de gaswinning in Groningen is op de duurzame initiatieven die daar ontstaan. Het onderzoek probeert ook de motivatie van de initiatiefnemers in kaart te brengen en zal dit vergelijken met eerder onderzoek in Nederland.

1.4 Vraagstelling

Afgeleid van de doelstelling is de vraag die centraal staat in deze thesis als volgt:

In hoeverre hebben de aardbevingen als gevolg van de gaswinning in Groningen een rol gespeeld bij de motivatie voor het oprichten van of aansluiten bij lokale initiatieven die zich inzetten voor het opwekken van duurzame energie in Groningen?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden is enkele achtergrondinformatie vereist. Allereerst moet in kaart gebracht worden wat de motieven zijn voor het oprichten of aansluiten bij lokale initiatieven in Groningen die streven naar een duurzame energietransitie. Dit zal moeten blijken uit diepte interviews met de initiatiefnemers. Daarbij moet ook worden gekeken welke effecten de gaswinning in Groningen precies hebben op de inwoners, en hoe zwaar zij deze effecten meewegen wanneer ze een duurzaam energie initiatief willen oprichten of zich erbij aan willen sluiten.

De impact van de gaswinning op de motieven zal worden getest, wanneer een vergelijking wordt gemaakt tussen duurzame energie initiatieven in Groningen en duurzame energie initiatieven in de rest van Nederland.

De onderzoeksvraag zal dus worden beantwoord aan de hand van de volgende deelvragen:

1. Wat is de rol van de aardbevingen ten gevolge van de gaswinning in Groningen in de motivatie van de initiatiefnemers voor het oprichten van een duurzaam energie initiatief?
2. In hoeverre spelen in Groningen andere motieven een rol bij de oprichting van of aansluiting bij duurzame energie initiatieven dan in de rest van Nederland, met name in de periode vanaf 2012?

Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader en Conceptueel Model

In het theoretisch kader wordt er gekeken naar welke theorieën het beste passen voor het beantwoorden van de hoofdvraag. Er wordt gekeken welke theoretische concepten relevant zijn en er worden kernbegrippen gedefinieerd.

2.1 Milieubewust gedrag

Onderzoek naar verklaringen voor, en drijfveren achter, milieubewust gedrag zijn niet nieuw. Er is al veel omtrent het onderwerp geschreven in de literatuur. Paul Stern heeft in 2002 in zijn stuk *New Environmental Theories: Toward a Coherent Theory of Environmentally Significant Behavior* veel van deze theorieën geanalyseerd om een conceptueel kader voor het bevorderen van theorieën van milieuvriendelijk individueel gedrag te ontwikkelen. Stern begint met het maken van een onderscheid tussen milieubewust gedrag met de intentie om het milieu te veranderen (over het algemeen te verbeteren) en gedrag waar de impact op het milieu een bijproduct is van menselijk verlangen naar iets anders, zoals comfort, genot, macht, status, etc. Stern (2002) vervolgd hierover:

“This intent-oriented definition is not the same as the impact-oriented one in two important ways: It highlights environmental intent as an independent cause of behavior, and it highlights the possibility that environmental intent may fail to result in environmental impact.”

Beide definities van milieubewust gedrag zijn belangrijk binnen de wetenschap, maar voor andere doeleinden. Het is nodig om een impact-georiënteerde definitie vast te stellen wanneer men gedrag wil identificeren dat een groot verschil kan maken voor het milieu (Stern & Gardner, 1981a). Een intentie-georiënteerde definitie, die focust op het geloof en de motieven van mensen, is nodig wanneer men het gedrag wil begrijpen en/ of veranderen (Stern, 2002).

In deze scriptie is sprake van het tweede, aangezien verwacht wordt dat de impact van de duurzame energie initiatieven met name op lokale schaal zal zijn. Verder wordt onderzocht of de motieven tussen de initiatiefnemers in Groningen afwijken van die van de rest van Nederland, waardoor de intentie-georiënteerde definitie hier toepasselijker voor is.

Stern (2002) benoemd verder ook vier verschillende types van milieubewust gedrag. De eerste hiervan is milieuactivisme. Op toegewijd milieuactivisme ligt een van de grootste onderzoeks focussen binnen deelname aan sociale bewegingen. Deze onderzoeken leveren gedetailleerde analyses aan over het wervingsproces dat individuen in milieuactivisten veranderd (McAdam, McCarthy, & Zald, 1988).

De literatuur over sociale bewegingen wijst volgens Stern (2002) ook non-milieuactivisten, die wel milieubewegingen steunen, aan als belangrijke groep (Zald, 1992). De publieke opinie kan volgens Stern (2002), ondanks dat deze effecten met name indirect zijn, grote gevolgen hebben, wat komt doordat een verandering van de publieke opinie het gedrag van vele mensen en organisaties tegelijkertijd kan beïnvloeden.

Stern (2002) onderscheid ook milieubewustheid in de privésfeer, het kopen, gebruiken en weggooiën van persoonlijke of huishoudelijke producten die een impact op het milieu hebben. Stern (2002) maakt binnen deze categorie nog een onderscheid tussen het kopen van huishoudelijke producten met een grote impact op het milieu, zoals bijvoorbeeld een auto, het gebruik en onderhoud van goederen belangrijk voor het milieu, zoals het type verwarming en airco, en het kopen van huishoudelijke producten met een kleine impact, zoals gerecyclede producten of biologisch geteelde producten (Stern & Gardner, 1981a, 1981b). Echter is de impact op het milieu binnen de privésfeer

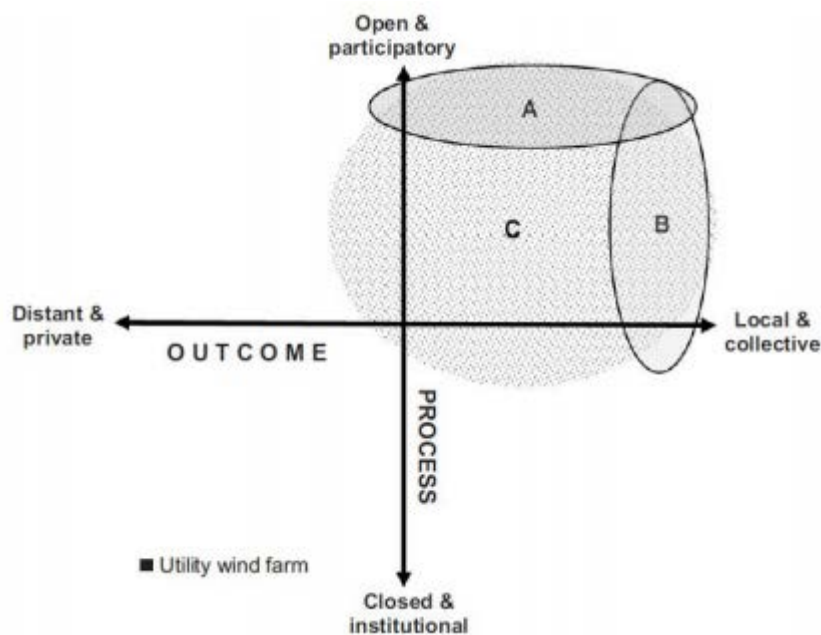
erg klein. Enkel wanneer meerdere individuen, los van elkaar, dezelfde keuze maken, kan deze opeenhoping van gedrag een significante impact op het milieu hebben.

Het vierde type milieubewust gedrag wat Stern (2002) benoemd, treedt op wanneer individuen het milieu aanpassen, door de handelswijze van een organisatie waar ze lid van zijn te beïnvloeden. Zulk soort gedrag kan een grote impact op het milieu hebben, aangezien acties van organisaties de grootste directe bron van veel milieuproblemen zijn (Stern & Gardner, 1981a, 1981b; Stern, 2000). De beslissingen van individuen binnen organisaties zijn vermoedelijk anders dan de keuzes die ze politiek of binnen het huishouden maken (Stern, 2002).

In deze scriptie zal met name het derde type van milieubewust gedrag naar voren komen. Dit komt omdat de keuze voor zelf opgewekte groene stroom een individuele, huishoudelijke keuze is. Dit betekent niet dat de andere drie typen niet aan bod zullen komen, aangezien de vier typen in zekere zin met elkaar verweven zijn. Het is namelijk aannemelijk dat een milieustronaut ook in de huishoudelijke sfeer rekening houdt met het milieu, en dat iemand die het milieu belangrijk vindt en in het huishouden hier rekening mee houdt, ook binnen de organisaties waar de persoon is aangesloten probeert de acties in een milieuvriendelijke richting te beïnvloeden.

2.2 Duurzame Energie Initiatieven

Binnen dit onderzoek wordt er specifiek gekeken naar duurzame energie initiatieven. Hier zijn meerdere verschijningsvormen van, waardoor wat onder een duurzaam energie initiatief valt nog wel eens verschilt. Walker en Devine-Wright (2007) omschrijven een burgerinitiatief door een proces- en een uitkomstcomponent te onderscheiden. Bij de procescomponent wordt gekeken wie het project uitvoert en wie bij het project is betrokken en invloed heeft op het project. Bij de uitkomstcomponent wordt gekeken voor wie het project is ontwikkeld en wie er van profiteert in economisch en sociaal opzicht. Walker en Devine-Wright (2007) combineren proces- en uitkomstcomponent grafisch in figuur 1.



Figuur 1: De proces- en uitkomst component van een duurzaam energie initiatief (Walker & Devine-Wright, 2007).

Volgens Walker en Devine-Wright (2007) is een initiatief dat rechtsboven in het assenstelsel van figuur 1 is gepositioneerd ideaal, aangezien in deze situatie het initiatief geheel door burgers is

uitgevoerd, en zij ook degene zijn die hier het meest van profiteren. Het project is dan dus voor en door burgers uitgevoerd. In figuur 1 zijn drie cirkels te onderscheiden, te weten cirkel A, B en C. Deze cirkels representeren de verschillende interpretaties van duurzame energie initiatieven. Bij cirkel A ligt de focus bij een interpretatie van de duurzame energie initiatieven op de proceskant. Wanneer de participatie van burgers in een initiatief in grote mate aanwezig is, kan deze tot duurzaam energie initiatief worden gerekend (Walker en Devine-Wright, 2007). Bij cirkel B kan iets tot een duurzaam energie initiatief worden gerekend wanneer met name de burgers profiteren. De focus ligt hier dus niet zozeer op wie er betrokken zijn bij het project, maar met name op wie er het meest profiteert door het project (Walker en Devine-Wright, 2007). Bij cirkel C gaat het zowel om wie er profiteert als door wie het initiatief wordt opgezet. Hierbij wegen deze criteria minder zwaar, aangezien het met name om de combinatie van de twee criteria gaat in deze cirkel (Walker en Devine-Wright, 2007).

Rogers, Simmons, Convery en Weatherall (2008) hebben op basis van dit model als definitie voor duurzaam energie initiatief beschreven dat deze op het gebied van hernieuwbare energie moet gaan om een project dat gebruik maakt van een of meerdere technieken voor opwekking van hernieuwbare energie. Dit moet plaatsvinden in de buurt van de burgers zelf. Hierbij is het van belang dat de burgers profiteren van het project. Dit kan direct zijn door de levering van energie aan deze burgers of indirect door de verkoop van energie aan het net (Timmen, 2013). De betrokkenheid van burgers bij een initiatief kan volgens Rogers et al. (2008) meerdere vormen aannemen. Voorbeelden zijn het nemen van initiatief, administratie, constructie, financiële ondersteuning of besluiten nemen.

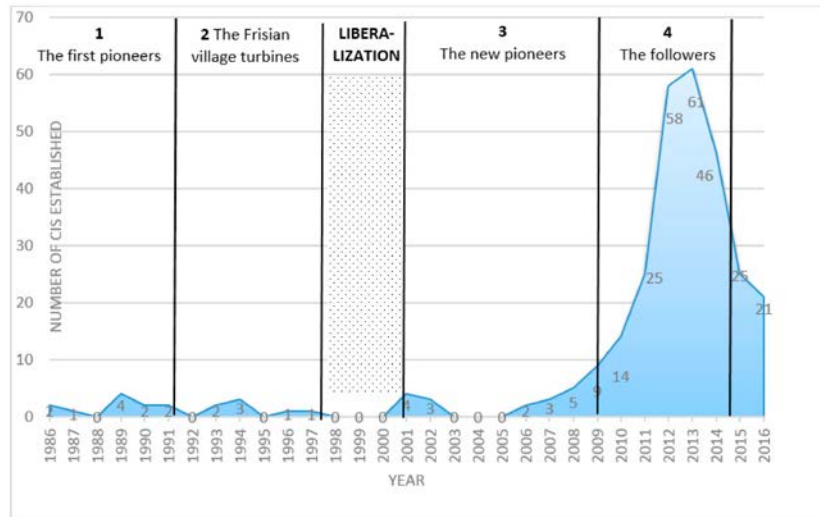
De definitie van Rogers et al. (2008) komt dus het meest overeen met cirkel C uit figuur 1. Evenals de definitie die in deze scriptie zal worden toegepast. Wanneer het in deze scriptie over een duurzaam energie initiatief gaat wordt daarmee bedoeld dat het initiatief door en voor burgers is uitgevoerd waarbij een of meerdere technieken voor hernieuwbare energie worden ingezet.

Er wordt gekozen voor deze bredere definitie, aangezien aandacht voor beide aspecten belangrijk is in deze scriptie. Het gaat om lokale initiatieven waaruit volgt dat cirkel A belangrijk is voor deze scriptie. Lokale initiatieven, de naam zegt het al, moeten dus door burgers zelf worden opgericht en bestuurd. Het tweede aspect, cirkel B, is ook belangrijk om mee te nemen. Wanneer burgers profijt hebben van de verrichtingen van lokale initiatieven, neemt dit een scala aan economische motieven met zich mee, waar in deze scriptie ook naar gekeken wordt. Deze aspecten worden dus samengepakt, zoals in cirkel C, in deze scriptie.

2.3 Duurzame Energie Initiatieven in Nederland in vogelvlucht

De geschiedenis van duurzame energie initiatieven in Nederland is belangrijk voor dit onderzoek, niet alleen omdat het de context van de situatie schetst, maar ook omdat het helpt bij het begrijpen van ontwikkelingen die zich de afgelopen jaren hebben voorgedaan.

De laatste jaren zijn het aantal duurzame energie initiatieven bijna explosief gegroeid. Van gemiddeld iets meer dan anderhalf initiatief per jaar van 1986 tot 2008, naar iets meer dan 32 per jaar van 2009 tot 2016 (Oteman et al., 2017). Oteman, Kooij en Wiering (2017) laten dit zien in hun onderzoek over de geschiedenis en ontwikkeling van Nederlandse duurzame energie initiatieven. In het onderzoek onderscheiden ze vier fasen waarin duurzame energie initiatieven ontstaan. Ook Schwencke (2012) herkent deze golven, maar maakt slechts een onderscheid tussen twee, waardoor deze aan de hand van Oteman et al. (2017) besproken zullen worden. Daarbij wordt er in de tweede deelvraag een vergelijking getrokken tussen het onderzochte gebied in Groningen en de rest van Nederland, waar het onderzoek van Oteman et al. (2017) zich uitstekend voor leent.



Figuur 2: Aantal Nederlandse duurzame energie initiatieven die per jaar zijn ontstaan (Oteman et al., 2017)

Midden jaren 80 begonnen de eerste pioniers met het oprichten van windcoöperaties, waarna het aantal duurzame energie initiatieven begin jaren 90 rond de 25 coöperaties zat (Agterbosch, 2006). De motieven die hieraan ten grondslag liggen zijn volgens Oteman et al. (2017) voornamelijk zorgen omtrent het milieu, gepaard met een onafhankelijkheids wens.

De tweede fase die Oteman et al. onderscheiden heeft betrekking tot windturbines in Friese dorpen, van begin jaren 90 tot eind jaren 90. Terwijl er in de rest van Nederland geen duurzame energie initiatieven meer bij kwamen, gebeurde dit in Friesland wel. De redenen die Oteman et al. (2017) hiervoor geven zijn ten eerste dat de Friese provincie erg behulpzaam was destijds, in de vorm van subsidies. Daarbij komt dat de initiatieven in afgelegen dorpen met een hoge sociale cohesie en vertrouwen plaatsvonden (Trommelen, 2014). Ook was er een kennisuitwisseling tussen de dorpen, waar dat een turbine in het ene dorp leidde tot een vergelijkbaar project in een ander dorp dichtbij. De initiatiefnemers waren erg gemotiveerd, aangezien deze dorpen met armoede en krimp te maken hebben, waardoor faciliteiten zoals scholen en bibliotheken moesten sluiten (Walhaus, 2014). Met de opbrengsten van de turbines konden ze deze faciliteiten open houden. De motieven in deze fase hadden dus met name een economische achtergrond (Bouma, 2014).

Voordat de derde fase van start gaat was er eerst een intermezzo volgens Oteman et al. (2017). Van 1996 tot 2000 werd de energiemarkt namelijk geliberaliseerd, waar grote onzekerheid voor duurzame energie initiatieven op volgde aangezien deze institutionele verandering de spelregels in de energiesector compleet veranderde (Agterbosch, 2006). Deze verandering besloeg ook de actoren binnen de sector en de onderlinge dynamiek tussen hen.

De derde fase volgde na de liberalisering van de energiesector. Mede door de vele veranderingen van regering en de nieuwigheid van duurzame energie was het investeringsklimaat erg onzeker (Van der Loo, 2012). Oteman et al. noemen deze fase daarom ook die van de nieuwe pioniers, van 2000 tot 2008. Het dominante discours in motivatie was *“an ongoing difficult compromise between economic and environmental sustainability concerns”* (Oteman et al., 2017). Nadat in 2006 Al Gore’s documentaire *‘An Inconvenient Truth’* uit kwam, verschoof het discours wat meer richting het milieu. Deze duurzame energie initiatieven opteerde een breder scala aan activiteiten dan de klassieke windcoöperaties, waardoor ze minder hoge risico’s en minder complexe activiteiten hadden, en voor transparantere, korte termijn resultaten gingen (Oteman et al., 2017). Onder deze activiteiten vallen de wederverkoop van groene energie en het collectief inkopen van of particulier bezit van

zonnepanelen (Schwencke, 2012). Ook voorzien ze leden van informatie over het besparen van energie en het opwekken van energie (Oteman et al., 2017). Deze nieuwe en innovatieve activiteiten werden mogelijk door het omlaag gaan van de prijs van zonnepanelen en de netto meting (Oteman et al., 2017).

De laatste fase wordt door Oteman et al. (2017) gekenmerkt door het grote aantal volgers, van 2009 tot 2015. Sinds 2009 zijn het aantal duurzame energie initiatieven namelijk van ongeveer 40 tot meer dan 360 initiatieven gegroeid. Dit werd mogelijk gemaakt door de geliberaliseerde markt en netto meting en geïnspireerd door de nieuwe activiteiten van de nieuwe pioniers uit de derde fase (Oteman et al., 2017). Deze groei komt echter nauwelijks door een betere aansluiting tussen instituties en duurzame energie initiatieven. De voornaamste voorziening voor duurzame energie initiatieven zijn de postcoderoosprojecten, waar mensen gezamenlijk op een dak van iemand anders gesitueerd in dezelfde postcode (bijvoorbeeld een lokale school, of schuur) zonnepanelen kunnen plaatsen. Hierbij krijgt men een verlaging van de energiebelasting voor de hoeveelheid geproduceerde energie in het collectieve project (Oteman et al., 2017). Niet alleen de activiteiten zijn breder qua schaal, ook de motivatie heeft in de derde en vierde fase een breder scala. Oteman et al. (2017) geven aan dat milieuredenen, variërend van duurzaamheid, milieuvriendelijker zijn, een betere wereld achterlaten, CO2 emissies en klimaatverandering tegengaan, nog steeds de grootste drijfveer zijn. Echter zijn economische motieven voor duurzame energie initiatieven in opkomst. Hoewel de oprichters vaak vanuit een milieu motief beginnen, zijn de leden en de klanten met name economisch gemotiveerd, met redenen als het terugdringen van de energiekosten, een goedkoop of onafhankelijk alternatief voor fossiele brandstoffen en omzet genereren (Oteman et al., 2017). Ook maatschappelijke redenen zijn volgens Oteman et al. aanwezig, al zij het in mindere mate. Men wil bijvoorbeeld de regio of gemeenschap ontwikkelen, het lokale landschap verbeteren en onafhankelijkheid als een gemeenschap bereiken worden vaak als secundair motief genoemd.

2.4 Situationele Barrières en Verdieping Groningen

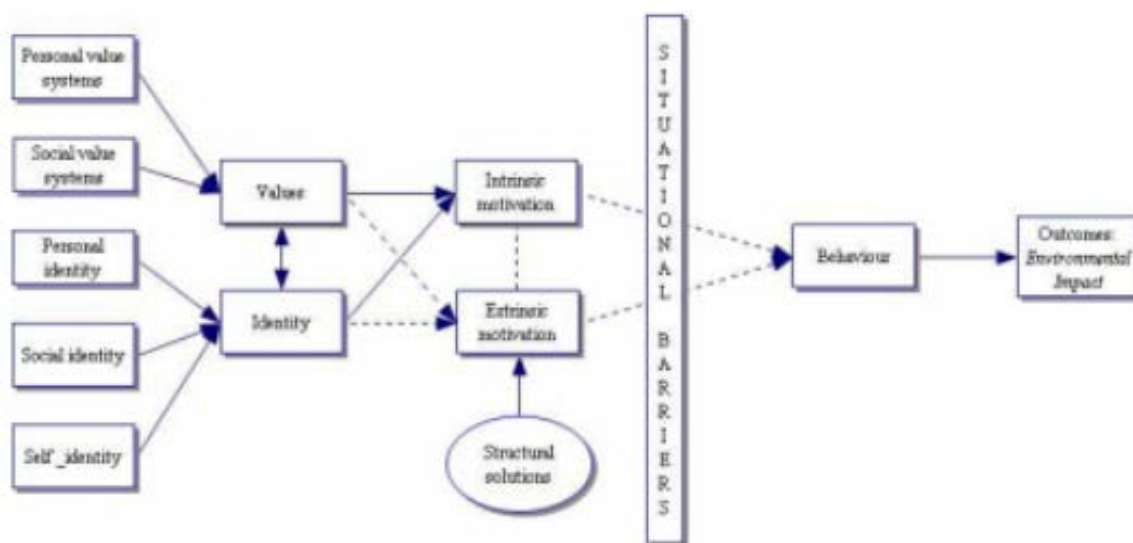
De link tussen motivatie en gedrag kan verstoord worden door situationele barrières (Darley & Batson, 1973; Latané & Darley, 1976; Maio, Olson, Allen & Bernard, 2001). Deze barrières zorgen voor een soort drempel (Campbell & Stanley, 1963) die alleen overwonnen kan worden door bijzonder sterke waarden (Maio et al, 2001; Van Kasteren, 2008) geuit in motivatie (Van Kasteren, 2008). Het begrijpen van de rol van situationele barrières binnen milieuvriendelijk gedrag is van belang aangezien er veel verschillende kunnen zijn. Zo kunnen gemak, beschikbare tijd, kosten, gebrek aan informatie en moeilijkheid allemaal een rol spelen waarom mensen iets niet doen (van Raaij, 1995).

In het onderzoek van Oteman et al. (2017) wordt hier niet naar gekeken, met name omdat de focus van dat onderzoek op landelijk niveau is, waar de situationele barrière die zich hier voordoet, de aardbevingen, op regionaal niveau voorkomt, namelijk in bepaalde gemeenten in Groningen. Yasmin van Kasteren (2008), die hieronder uitgebreid wordt toegelicht, introduceert dit begrip in haar theorie over duurzame consumenten en ligt daarin toe hoe situationele barrières mensen kunnen tegenhouden, of afremmen, bepaalde handelingen uit te voeren. Aangezien in dit onderzoek de effecten van de gaswinning op de motivatie voor het oprichten van duurzame energie initiatieven centraal staat, is situationele barrière in deze thesis een van de centrale begrippen en erg belangrijk voor het onderzoek, in zowel de eerste als de tweede deelvraag.

Voor de eerste deelvraag is het verder van belang de motieven van mensen te vinden die zich hebben aangesloten bij een duurzaam energie collectief in Groningen. Voor het onderzoeken van milieuvriendelijk consumenten- en producentengedrag zijn meerdere theoretische benaderingen ontwikkeld. De theorie van gepland gedrag (Ajzen, 1991) en de theorie van rationele actie (Fishbein

& Ajzen, 1975) zijn bekende kaders om op basis van iemands houding het gedrag te kunnen voorspellen. Deze theorieën zullen echter niet gebruikt worden in deze thesis omdat beide theorieën er vanuit gaan dat consumentengedrag rationeel en door persoonlijk nut wordt ingegeven. Dit zou betekenen dat alle motivatie puur uit eigenbelang voortkomt en economische motieven erg meespelen. Het collectieve karakter van een burgerinitiatief doet echter vermoeden dat onbaatzuchtige motieven meer een rol spelen (Van Loon, 2014). Ook wordt in het onderzoek van Oteman et al. aangegeven dat milieuredenen in de eerste, derde en vierde fase erg meespelen, wat volgens de theorieën van gepland gedrag en van rationele actie niet voor de hand zou liggen.

Een interessantere theorie voor dit onderzoek is dus die van Yasmin van Kasteren (2008). Zij pleit ervoor te kijken naar de motivatie, identiteit en waarden van duurzame consumenten, in plaats van via attitude het gedrag van milieuvriendelijke personen te onderzoeken. In figuur 3 staat haar conceptuele model voor het verklaren van de impact op het milieu.



Figuur 3: Conceptuele model voor het verklaren van de impact op milieu (Van Kasteren, 2008).

Van Kasteren (2008) maakt een onderscheid tussen intrinsieke motivatie en excentrieke motivatie. Dit onderscheid wordt door haar overgenomen vanuit de self-determination theory van Deci en Ryan (1985). Hierin wordt beschreven dat intrinsieke motivatie vooral wordt ingegeven door iets doen voor zichzelf, voor plezier, vermaak en genoegdoening die volgt vanuit de activiteit. Excentrieke motivatie impliceert instrumentele waarden (Ryan & Deci, 2000b) of scheidbare uitkomsten, zoals bijvoorbeeld een beloning of straf. Er wordt opgemerkt dat motivatie echter nooit exclusief intrinsiek of excentriek is.

Deci & Ryan (1985) onderscheiden motivatie daarom in 4 vormen. De meest excentrieke is externe regulatie, beschreven als gedrag als reactie op een externe vraag of beloning. De tweede vorm is geïntrojecteerde regulatie, die excentrieke en intrinsieke motivatie combineert. Gedrag wordt hier gemotiveerd door schuldgevoel of angst, of het verlangen het zelfvertrouwen te verbeteren of behouden (Ryan & Deci, 2000a). De derde en de vierde vorm, respectievelijk identificatie en geïntegreerde regulatie lijken veel op elkaar en zijn vooral intrinsieke motivatie. Identificatie verwijst naar individuen die het belang van bepaald gedrag hebben geaccepteerd en dus de regulatie zien als iets van zichzelf (Ryan & Deci, 2000a, p. 62). Geïntegreerde regulatie komt voor wanneer het verlangde gedrag volledig geassimileerd is maar toch van externe bronnen zoals sociale waarden en

persoonlijke waarden afstamt (Deci & Ryan, 1985).

De onderliggende motivatie begrijpen is belangrijk voor milieuvriendelijke uitkomsten omdat het zowel de uitvoering van gedrag evenals de uitkomsten beïnvloedt (Van Kasteren, 2008). Eerder onderzoek heeft aangeduid dat de uitvoering van taken (Ryan & Deci, 2000a), mate van betrokkenheid (Chandler & Connell, 1987) en de uitkomsten (Grolnick, Ryan & Deci, 1991; Pintrich & De Groot, 1990) verschillen naarmate de motivatie met name intrinsiek of excentriek is (Van Kasteren, 2008). Individuen die namelijk intrinsiek gemotiveerd zijn, zijn betrokkener, doen beter hun best en hebben betere uitkomsten. Bijvoorbeeld wanneer iemand intrinsiek gemotiveerd is te recyclen, zal diegene waarschijnlijk vaker en meer consistent recyclen en afval beter scheiden, en dus meer en beter recyclen, wat de milieu resultaten verbeterd (Van Kasteren, 2008).

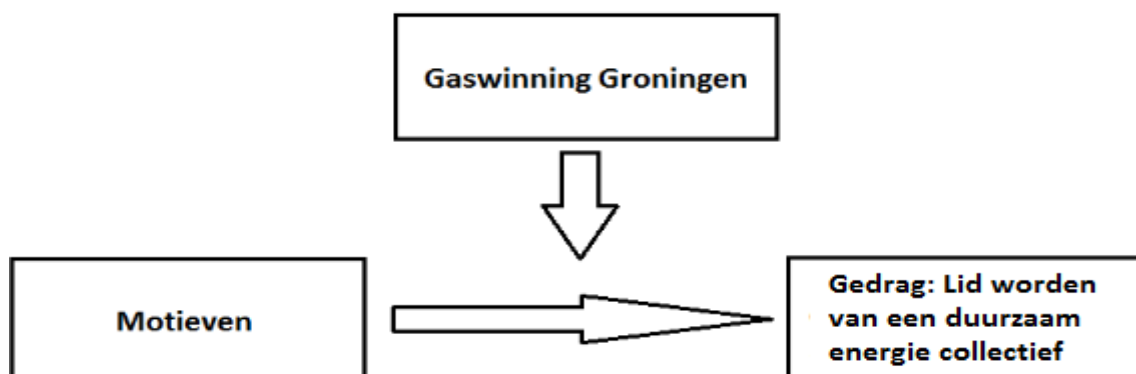
Er is voor de theorie van Van Kasteren (2008) gekozen aangezien zij niet alleen het begrip motivatie probeert te verklaren, maar ook rekening houdt met "situational barriers", situaties die het gedrag kunnen hinderen. In deze thesis staat het effect dat de aardbevingen, veroorzaakt door de gaswinning in Groningen, op motivatie hebben centraal, wat dus als situationele barrière gezien kan worden. Deze theorie combineert deze barrière aan de motivatie op een manier die voor deze thesis precies zo van toepassing is, wat de theorie erg bruikbaar maakt.

Verder, omdat dit onderzoek zeer kleinschalig is, zowel in het aantal als het mogelijke aantal respondenten, zal de verklaring achter het type motivatie, de identiteit en waarden, niet worden onderzocht. Ook structural solutions die weer effect op de excentrieke motivatie hebben, zullen niet worden meegenomen in dit onderzoek.

Ook valt aan te merken dat de theorie van Van Kasteren (2008) gaat over het verklaren van het gedrag van duurzame consumenten in plaats van producenten. Dit verschil heeft volgens Van Loon (2014) en Gouman (2011) in vergelijkbaar onderzoek echter niet tot problemen geleid waardoor deze theorie ook in deze thesis toegepast zal worden.

2.5 Conceptueel Model

Naar aanleiding van het theoretisch kader volgt het conceptuele model in figuur 4. In dit onderzoek is gedrag het uitgangspunt. Het gedrag is namelijk lid worden van een duurzaam energie initiatief. De achterliggende motivatie is nog niet bekend en staat daarom centraal. De motieven van mensen om een duurzaam energie initiatief te starten na 2012 zullen worden onderzocht. Hier speelt de gaswinning in Groningen dus een rol. Later zal dit vergeleken worden met onderzoek over heel Nederland waarbij er niet naar Groningen specifiek wordt gekeken, en de algehele motivatie over het algemeen dus niet beïnvloed wordt door de gaswinning. De verwachting is dat de gaswinning in Groningen voor initiatiefnemers in Groningen ofwel behoort tot de motieven of invloed heeft op de motieven.



Figuur 4: Conceptueel model (eigen bron).

Hoofdstuk 3: Methoden

In dit hoofdstuk worden de methoden besproken die als operationalisatie van het onderzoek moeten dienen. Waar eerst de doel- en vraagstelling aan bod zijn gekomen, en het theoretisch kader is besproken, wordt er hier uitgewerkt wat er in dit onderzoek is gedaan om een goed antwoord te vinden op de geformuleerde vragen. Als eerste zal de onderzoeksstrategie aan bod komen, daarna zal een beschrijving worden gegeven van de casussen. Als laatste wordt er gekeken naar hoe de onderzoeksdata geanalyseerd en verwerkt is.

3.1 Onderzoeksstrategie: Single case study met embedded units

De manier waarop het onderzoek wordt aangepakt wordt de onderzoeksstrategie genoemd (Timmen, 2013). Onder een onderzoeksstrategie wordt een geheel van met elkaar samenhangende beslissingen over de wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd verstaan (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.159). Yin (2003) maakt onderscheid tussen vijf perspectieven om een onderzoek aan te pakken. De perspectieven zijn: experiment, survey, archival analysis, history en case study.

De survey en de archival analysis geven antwoorden op vragen als wie, wat, waar en hoeveel, en zijn dus met name gericht op kwantitatief onderzoek (Yin, 2003). Het experiment, de history en de case study geven antwoord op vragen als hoe en waarom, en zijn dus met name gericht op kwalitatief onderzoek (Yin, 2003). Dit onderzoek zal worden uitgevoerd met een kwalitatieve methode, aangezien motieven hier centraal staan, wat vaak een subjectieve lading heeft. Motieven kunnen ook onderzocht worden aan de hand van kwantitatief onderzoek, echter geeft kwalitatief onderzoek de mogelijkheid dieper in te gaan op de antwoorden van de respondenten, waardoor een breder en dus completer beeld geschetst kan worden (Verschuren en Doorewaard, 2007). De survey en de archival analysis vallen hier dus af.

De volgende stap is volgens Yin (2003) om te kijken naar of de onderzoeker controle (nodig) heeft over het gedrag van mensen en of men dit kan manipuleren. Wanneer dit mogelijk is, is het experiment de beste optie, wanneer dit niet zo is blijven de case study en de history over. In dit onderzoek is het niet mogelijk het gedrag van mensen te controleren en manipuleren, waardoor het experiment afvalt.

Het onderscheid tussen de case study en de history zit hem volgens Yin (2003) met name in het verschil, dat history geen mogelijkheid heeft tot directe observaties en systematische interviews, waar dat de case study deze mogelijkheden wel biedt. Hierdoor geniet volgens Yin (2003) een case study altijd de voorkeur boven history wanneer deze mogelijkheden er voor de onderzoeker zijn. Er zal in dit onderzoek dus ook gekozen worden voor de case study.

In case study worden meerdere bronnen van informatie gebruikt; observaties, interviews, audiovisueel materiaal en documenten of archiefmateriaal (Verschuren en Doorewaard, 2007; Cresswell, 2012). Yin (2003) onderscheidt binnen de case study weer vier mogelijkheden, te weten: holistic single-case design, holistic multiple-case designs, embedded single-case design en embedded multiple-case designs. Het verschil tussen een single-case design en een multiple-case design is het aantal cases dat wordt onderzocht. Aangezien in dit onderzoek alleen naar duurzame energie initiatieven in Groningen wordt gekeken, spreken we hier over een single-case design.

Yin (2003) beschrijft meerdere rationale die kunnen duiden op het gebruiken van een single-case design. Over het algemeen is het single case ontwerp uitstekend te rechtvaardigen onder bepaalde

voorwaarden - wanneer de case een kritische test is van een bestaande theorie, wanneer de case een zeldzaam of unieke gebeurtenis onderzoekt, of wanneer de case een onthullend doel heeft (Yin, 2003). Voor dit onderzoek is de tweede voorwaarde van toepassing. De gaswinning in Groningen en de aardbevingen die deze ten gevolge hebben, zijn namelijk een unieke omstandigheid binnen Nederland.

Het verschil tussen een holistic single-case design en een embedded single-case design zit hem volgens Yin (2003) in het aantal te onderzoeken subeenheden. Een holistische aanpak heeft voordelen wanneer er geen duidelijke subeenheden aan te wijzen zijn, waar dat er bij een embedded single-case design juist wel duidelijke subeenheden aan te wijzen moeten zijn (Yin, 2003). In dit onderzoek zijn de subeenheden gemakkelijk aan te wijzen, namelijk de duurzame energie initiatieven. Deze kunnen zelfs nog verder worden onderverdeeld naar de leden van duurzame energie initiatieven.

We zoomen hier dus in op verschillende duurzame energievoerders binnen het overkoepelende netwerk van duurzame energievoerders in Groningen, waarin het laatste de case is en de duurzame energievoerders de subunits van deze single case study met embedded units zijn, zoals omschreven door Yin (2003).

3.2 Casusbeschrijving

Bij het zoeken naar respondenten is gekeken naar meerdere aspecten. Zo moet de coöperatie zijn opgericht in wat volgens het Sociaal Planbureau Groningen (2016) aangeduid wordt als het aardbevingsgebied. Dit zijn 11 gemeenten in Groningen, namelijk Appingedam, Bedum, Slochteren, Loppersum, Ten Boer, Winsum, Eemsum, De Marne en Delfzijl. Later werden hier ook de gemeenten Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde aan toegevoegd (Sociaal Planbureau Groningen, 2016). Om te kijken of het buiten deze gemeenten ook zo voelt is echter ook naar coöperaties in aangrenzende gemeenten gekeken.

Ook wordt er een onderscheid gemaakt tussen leden van duurzame energie-coöperaties van voor 2012 en van na 2012. Dit heeft te maken met de aardbeving in Huizinge waarna de media-aandacht voor de negatieve gevolgen van de gaswinning snel toenam.

3.2.1 Humsterlandenergie

Humsterland Energie is een energievoerder met als grootste doel het tegengaan van vervuilen, zo valt ook te lezen op de site van Humsterland Energie (2017): *“Energie, drinkwater en voedsel verdienen de volle aandacht van onze wereldleiders. Helaas is gebleken dat de politiek alléén de problematiek niet op kan lossen. Gelukkig zien we steeds vaker initiatieven vanuit de maatschappij rondom deze thema’s. Humsterland Energie is zo’n initiatief. We moeten stoppen met vervuilen en andere levende wezens het leven ontnemen.”*

Humsterland Energie komt voort uit de



Stichting Middag Humsterland Duurzaam, die al sinds 1995 een bijdrage leveren aan de leefbaarheid, milieu en duurzame energie in het Westerkwartier in Groningen (Humsterland Energie, 2017). Humsterland Energie zelf is in 2012 opgericht en bevindt zich in de gemeente Winsum. In 2013 werd een businessplan opgesteld. Gaandeweg zijn ze helaas tot de conclusie gekomen dat het leveren van energie en het concurreren met de prijzen die grote energieleveranciers leveren niet mogelijk is voor kleine partijen, tenzij men geholpen wordt door steun vanuit de staat (Humsterland Energie, 2017). Vanaf dat moment zijn ze zich gaan richten op het doorgeven van kennis, als sparring partner, wegwijzer, coach en ook projectleider (Humsterland Energie, 2017). Humsterland Energie wil dus vooral helpen andere coöperaties te faciliteren, en zoekt hier ook actief grond voor.

Er werd gesproken met Walther Walraven, secretaris van Humsterland Energie. Hij is vanaf 2008 lid van Stichting Middag Humsterland Duurzaam. Ook doordat dhr. Walraven een achtergrond als landbouwkundig ingenieur heeft en veel kennis op het gebied van energietechnologie leek het nuttig om de situatie te horen vanuit een wat technische achtergrond.

3.2.2 Zonedorpen

Op de eigen site beschrijft Zonedorpen (2017) zich zo: *“De dorpen Garsthuizen, Leermens, 't Zandt, Zeerijp en Zijldijk liggen in Noord-Groningen, gemeente Loppersum. Een aantal verenigingen van dorpsbelangen hebben gezamenlijk het initiatief genomen om een energie coöperatie op te richten. Onze omgeving wordt met enige regelmaat opgeschrikt door aardbevingen en om een alternatief te bieden voor de gaswinning willen we zelf ook een daad stellen, we maken onze eigen energie!”*

Zonedorpen is opgericht op 10 september 2015 en heeft op het moment 50 leden. Er zijn al meer mensen die te kennen hebben gegeven lid te willen worden, maar hier wordt mee gewacht tot de bouwvergunning door de gemeente verstrekt is. Verder is er een contract gesloten voor de pacht van een weiland (0,3ha) voor zonnepanelen, wat uiteindelijk de behoefte van ongeveer 80 huishoudens moet dekken (Zonedorpen, 2017). Niet alleen wil de coöperatie zelf een zonneweide aanleggen voor iedereen die geen plaats heeft om zelf zonnepanelen te installeren, ze willen ook individuele huizen adviseren en hiermee gezamenlijk zonnepanelen aankopen (Zonedorpen, 2017).

Zonedorpen is aangesloten bij zowel de Groninger Energie Koepel als Noordelijk Lokaal Duurzaam. Noordelijk Lokaal Duurzaam zal dus ook de stroom afnemen en de administratie en facturatie gaan verzorgen. Zonedorpen beveelt deze leverancier ook aan, omdat de verrekening eenvoudiger wordt en omdat de dorpen 75 euro per lid per jaar krijgen. Ook wanneer men de huidige leverancier wil houden is dit mogelijk (Zonedorpen, 2017).

Van coöperatie Zonedorpen is gesproken met Willem Schaap, lid van Zonedorpen en een van de oprichters van de coöperatie. Vanuit het dorpsbestuur van Zijldijk onderzocht hij de mogelijkheden voor het oprichten van een eigen duurzame energie-initiatief. Nadat een poging tot het ontwikkelen



van een dorpseigen biovergister werd tegengehouden door de gemeente, werd later, toen het financieel haalbaar werd, besloten tot het oprichten van een duurzaam energie-initiatief gefocust op zonne-energie.

3.2.3 Pekela Duurzaam

Pekela Duurzaam is een coöperatie opgericht in 2013. Nadat er al een tweetal succesvolle zonnepanelen-acties in de gemeente Pekela waren gehouden, leek de tijd rijp om de initiatiefgroep Pekela Duurzaam op te richten (Noordelijk Lokaal Duurzaam, 2017). Naast zonnepanelen acties die zij in samenwerking met lokale installateurs aanbieden, organiseert de coöperatie duurzaamheidsmarkten. Om zonnepanelen ook voor huurders mogelijk te maken zijn er vergaande plannen met een woningbouwcorporatie (Noordelijk Lokaal Duurzaam, 2017).



In 2015 werd werkgroep Boven Pekela Energieneutraal opgericht. Onder begeleiding van Stichting Samen Energie Neutraal, buurtkracht en de Groninger Energie Koepel heeft deze werkgroep inmiddels besparing acties uitgevoerd en meegeholpen het dorpshuis energieneutraal te maken. Ambitie is om Boven Pekela binnen 10 jaar energieneutraal te maken. Boven Pekela Energieneutraal is inmiddels door de provincie Groningen als één van de zes dorpen uitgekozen als kansrijke pionier en zal extra ondersteund worden (Noordelijk Lokaal Duurzaam, 2017).

Van Pekela Duurzaam is Martin van der Kooij geïnterviewd. Ondanks dat de gemeente Pekela niet tot de aardbevingsgebieden behoort, leek het toch goed hem te interviewen. Niet alleen om een beeld te krijgen van de beleving in aangrenzende gemeenten, maar ook omdat dhr. Van der Kooij zich veel breder inzet over de gehele provincie. Hij is namelijk ook een van de twee buurtkrachtbuurten, een initiatief vanuit Enexis, die buurtkrachtbuurten over het hele land heeft, gecombineerd met de Groninger Energie Koepel. Hiermee houdt hij presentaties over de hele provincie om de GrEK te promoten, en helpt hij initiatieven bij het opstarten ervan. Ook zit hij bij Pekela Duurzaam in het bestuur.

3.2.4 Energie Coöperatie Ten Boer

Energie Coöperatie Ten Boer (ECTB, 2017) omschrijft zichzelf als *“een groep enthousiaste inwoners die duurzame energie lokaal willen gaan produceren in de gemeente Ten Boer. We willen dat doen met zonnepanelen en (kleine) windmolens. Ook willen we op termijn voorlichting gaan geven over het belang van duurzaam wonen en werken. Inmiddels zijn er bijna 50 inwoners van de gemeente ten Boer die dit streven met ons delen.”*



De ECTB is opgericht in oktober 2016 en is aangesloten bij zowel de Groninger Energie Koepel als Noordelijk Lokaal Duurzaam. De ECTB (2017) wil in het gebied Woldwijk een energiepark inrichten van maximaal 3 hectare. De ECTB is uniek in die zin dat, het initiatief is ontstaan doordat de gemeente Ten Boer 40 hectare landbouwgrond had liggen. Deze grond was bestemd voor woningbouw, echter is door de crisis daar niets van terechtgekomen. In de krant heeft de gemeente toen aan de inwoners gevraagd of zij hier ook een idee over hadden en op die manier is de ECTB tot stand gekomen. Deze grond wordt ook gehuurd van de coöperatie Woldwijk. De zonneweide moet worden geflankeerd door 6 kleine windmolens, met een wiekhoogte van ca. 15 meter (ECTB, 2017).

Bij Energie Coöperatie Ten Boer is er gesproken met zowel Hans Schraa als met Laurens Mengerink. Dhr. Schraa is de huidige voorzitter van de ECTB. Hij is gevraagd door de ECTB om als gesprekspartner te dienen en het bestuurlijk rond te krijgen. Dhr. Mengerink zit in de werkgroep van ECTB en is degene die het bericht in de krant las en het idee als het ware opzette.

3.2.5 Lopster Energie Coöperatie

Lopster Energie Coöperatie (LOPEC) is een duurzaam energie-initiatief opgericht in 2016. LOPEC is opgericht omdat enkele burgers wel klaar waren met de last die het dorp Loppersum ondervond aan de aardbevingen. Dit in combinatie met dat de vergoedingen die men ontvangt uitgegeven moeten worden aan duurzame energie. Aangezien Loppersum een beschermd dorpsgezicht heeft en dit geld zou kunnen leiden tot zonnepanelen op de daken van elk huis, besloot men een initiatief te starten zodat alle zonnepanelen gezamenlijk op één dak zouden liggen, en niet op alle daken afzonderlijk.



LOPEC heeft op het moment 80 leden en heeft eind mei 2017 hun eerste zonnedak met 200 panelen gerealiseerd. Ze zijn zowel lid van Noordelijk Lokaal Duurzaam als van Groninger Energie Koepel. Voor het werven van leden staat op de site van LOPEC (2017): *“Jij, als lid van LOPEC, wilt niet meer afhankelijk zijn van gas. Gezamenlijk willen we onze eigen energie opwekken. Wat is er nu leuker dan elkaar te helpen bij energiebesparing!”*

Van LOPEC is Nicolette Scholten geïnterviewd. Mvr. Scholten is een van de initiatiefnemers van LOPEC, en tevens secretaris van de coöperatie. Ondanks dat ze zelf al zonnepanelen op haar eigen dak had liggen, vond ze het belangrijk zich in te zetten voor de coöperatie.

3.2.6 Duurzaam Menterwolde

Duurzaam Menterwolde is een maatschappelijke beweging die af wil van de opwekking van energie uit eindige voorraden en fossiele stoffen. Na ruim een jaar als werkgroep op het gebied van zonnepanelen actief te zijn geweest besloot Duurzaam Menterwolde een Coöperatie op te richten. Duurzaam Menterwolde bestaat uit de dorpen Muntendam, Noordbroek, Zuidbroek, Meden en Tripscompagnie. Op 16 oktober 2013 is de “Coöperatie Duurzaam Menterwolde U.A.” opgericht bij notaris Huitsing in Middelstum (Duurzaam Menterwolde, 2018). Met het ondertekenen van de akte

werd Duurzaam Menterwolde een rechtspersoon en kon zich daardoor meteen aanmelden als lid van de Groninger Energie Koepel.

De doelstelling van Duurzaam Menterwolde, als aangegeven op de site van Duurzaam Menterwolde (2018) luidt: *“De Coöperatieve vereniging Duurzaam Menterwolde wil besparingen op energiegebruik en productie van duurzame energie in de gemeente Menterwolde in een versnelling brengen. De coöperatie probeert dit te bereiken door dorpsverenigingen en lokale groepen en burgers (middels voorlichting, educatie en sessies) te ondersteunen bij het lokaal opzetten van projecten en het activeren van ingezetenen. Daarnaast proberen we dit te bereiken door lokale verenigingen en lokale projecten financieel in staat te stellen om zélf duurzame projecten te financieren via energielevering door de coöperatie NLD energie.”*



Er is met de penningmeester van Duurzaam Menterwolde, Peter de Wekker, gesproken. Vanaf 2012 is hij samen met anderen informatie gaan verstrekken over duurzame energie, en alles wat erbij komt kijken om je huis te verduurzamen en te isoleren, en wat daar de belangen bij zijn.

3.2.7 Steendam Gas(t)vrij

Steendam Gas(t)vrij is een duurzaam energie-initiatief dat streeft naar totale zelfvoorziening. De coöperatie is opgericht vanuit het dorpsbestuur, dat eerder al een glasvezel traject heeft aangelegd in het dorp.

Bij monde van voorzitter van het dorpsbestuur Fred Mahler is de doelstelling van Steendam Gas(t)vrij om in 2019 helemaal zelfvoorzienend te zijn. Dat is, als het door alle organisaties mogelijk wordt gemaakt qua verordeningen, vergunningen en andere technische zaken. Er zit een geleidelijke opbouw in het project, dat op het moment van het interview nog in de initiërende fase bezig was. Op papier is er al veel gedaan maar er zijn nog geen handtekeningen gezet door concrete deelnemers. Echter wordt door dhr. Mahler ingeschat dat ongeveer de helft van de 200 inwoners van het dorp positief te spreken is over het project.



3.3 Onderzoeksmateriaal

Er worden diepte interviews afgenomen bij initiatiefnemers of leden van duurzame energie initiatieven die sinds de aardbeving in Huizinge in 2012 zijn begonnen. Deze zullen worden vergeleken met eerder onderzoek. Hierdoor wordt er een beeld geschetst of de gaswinning meetbare effecten heeft op de motieven voor het starten van een initiatief of dat dit te verwaarlozen valt.

De informatie die deze interviews moeten opleveren zijn de motieven voor het oprichten of lid worden van een duurzaam energie collectief. Er zijn acht mensen geïnterviewd verdeeld over zeven duurzame energie initiatieven.

Deze interviews zullen getranscribeerd en gecodeerd worden, zodat de motieven ingedeeld kunnen worden in categorieën. Hieruit zal blijken welk type motivatie in welke hoeveelheid zich voordoet. Voor voldoende validiteit zullen deze interviews worden ondersteund door bestaande literatuur, eerder afgenomen interviews en beleidsdocumenten.

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk zal allereerst de analyse van de interviews staan, waarin de verschillende soorten motivatie aan de hand van het model van Van Kasteren uiteen worden gezet. Vanuit deze analyse wordt de eerste deelvraag beantwoord, waarna vervolgens dit gebruikt zal worden om een vergelijking tussen de motivatie in Groningen en die in de rest van Nederland te maken. Uiteindelijk zal de hoofdvraag worden beantwoord en zal er een conclusie worden getrokken.

4.1 Analyse Interviews & beantwoording deelvraag 1

In deze analyse zijn de verschillende interviews verweven in een lopend verhaal, waarin de soorten motivatie die Van Kasteren benoemd, te weten identificatie, geïntegreerde regulatie, externe regulatie en geïntrojecteerde regulatie, allen aan bod zullen komen. Hierbij is er extra aandacht geschonken aan geïntrojecteerde regulatie, aangezien deze vorm van motivatie voortkomt uit emoties als woede, angst, schuldgevoel of het verlangen zelfvertrouwen te verbeteren. Deze emoties spelen op, zo is uit de interviews gebleken, wanneer het gaat over de gaswinning, de situational barrier. Hierna zal de eerste deelvraag beantwoord worden.

4.1.1 Identificatie

Identificatie, wat naar individuen die het belang van bepaald gedrag hebben geaccepteerd en dus de regulatie zien als iets van zichzelf verwijst, komt vooral naar voren uit de interviews met Willem Schaap, Martin van der Kooij en Peter de Wekker. Dhr. Schaap en Dhr. Van der Kooij geven aan dat, op het moment dat ze wat vrije tijd kregen, zich weer in gingen zetten voor duurzaamheid. Dhr. De Wekker wil vooral de manier van werken veranderen. Hij geeft aan dat wanneer we op dezelfde voet verder gaan we de planeet naar de donder helpen, en wil dus ook andere aansporen mee te werken en mee te doen aan een duurzaam project. Fred Mahler en Laurens Mengerink geven ook aan dat duurzaamheid het belangrijkste begrip is, met name met het oog voor toekomstige generaties. Ook bij Nicolette Scholten kwamen begrippen als duurzaamheid naar voren, waardoor ze vanuit haar eigen normen en waarde handelden, echter werd dit vooral gestimuleerd door de gaswinning en de negatieve gezondheidseffecten die hier mee te maken hebben. Zo is het voor haar ook belangrijk dat de luchtkwaliteit en gezondheidsgevolgen van het niet duurzaam opwekken van energie, met name doelend op de verbranding van kolen, niet te ver uit de hand loopt. Dhr. Van der Kooij gaf aan dat hij in de jaren 90 hier al mee bezig was, maar er toen geen tijd voor had vanwege werk. Op de vraag hoe hij bij Pekela Duurzaam terecht is gekomen zegt hij onder andere het volgende:

“Toen ben ik bij die coöperatie in het dorp gaan kijken, die organiseerde bijeenkomsten waarbij ze met de lokale infrastructuur, gewoon een soort pakket maakte waardoor het voor mensen makkelijk was om met een betrouwbare leverancier in het dorp, iets te doen tegen een goede prijs. En dat het ook in de gezamenlijkheid kan. En toen ben ik.. later ben ik ook als bestuurslid aangeschoven bij Pekela Duurzaam, want ik vond het wel leuk. Dat er zo’n groepje was in het dorp en ik dacht hee, kan ik mijn idealen weer afstoffen.”

Hij geeft eerder al aan dat hij ook zonnepanelen op zijn eigen dak heeft, waardoor deze motivatie onder identificatie valt. Vanuit zijn eigen idealen ondernam hij al actie, waarna hij op het moment dat hij zag dat anderen het ook oppakte besloot zich hierbij aan te sluiten. Ook Dhr. Schaap had al zonnepanelen op zijn eigen dak en handelde hier enige tijd zelfs in. Dhr. De Wekker organiseerde

voordat de coöperatie Duurzaam Menterwolde werd opgericht ook al een project voor het aanleggen van zonnepanelen op daken. Hier is dus ook sprake van Identificatie.

4.1.2 Geïntegreerde regulatie

Voor Walther Walraven en Hans Schraa was dit niet het geval. Zij gaven aan gevraagd te zijn door respectievelijk Humsterlandenergie en Energiecoöperatie Ten Boer en hadden meer aanzet nodig van anderen, waardoor dit lijkt op geïntegreerde regulatie, aangezien het gedrag volledig geassimileerd is, maar toch door een externe factor is aangezwengeld. Wat ook duidt op geïntegreerde regulatie is het gemeenschapsgevoel. Hoewel dit eigenlijk voor niemand een hoofdreden was, kwam het gemeenschapsgevoel vaak terug, zo ook in het interview met Dhr. Schraa en Dhr. Mengerink. Zij vertellen dat het, uiteraard, belangrijk is dat de rest van het dorp betrokken is en dat er draagvlak is, en dat dit automatisch het gemeenschapsgevoel bevordert. Dit is ook een van de kenmerken van een coöperatie, wat ook door Dhr. De Wekker wordt beaamd. Mvr. Scholten vertelt dat, ondanks dat het geen primaire motivatie is, ze gemeenschapsgevoel creëren wel een hele mooie doelstelling vindt.

“Dat is ook een hele mooie doelstelling. Dat hoort er allemaal bij. Vandaar het feestje van ons zonnedak, hebben we niet beperkt tot onze leden, maar we hebben er een heel dorpsfeest van willen maken.”

Dhr. Mahler geeft ook aan dat kleinschaligheid wel meespeelt. De daarbij komende onafhankelijkheid van grotere energiecoöperaties is ook een fijne bijkomstigheid, zo vindt ook Dhr. Schraa. Het belangrijkste doel van Energiecoöperatie Ten Boer is volgens hem ook het kleinschalig energie produceren. Of echt los komen van een energiereus ook mogelijk is betwijfelt hij nog, aangezien men dan ook met batterijen moet gaan werken zodat het de eigen energie op kan slaan. Dhr. De Wekker geeft aan dat kleinschaligheid ook het draagvlak en de betrokkenheid van de deelnemers aan het project bevordert.

Wat ook duidt op geïntegreerde regulatie is het verlangen van respondenten om winst binnen de eigen regio te houden. Zo geeft Dhr. Mahler aan dat dit wel een voordeel is ten opzichte van geïmporteerde goederen:

“Kijk die zonnepanelen komen waarschijnlijk uit China. Nou dat weet ik niet hoor, maar die komen waarschijnlijk van elders.. En wat ik dan merk is dat die kleine windmolens waar wij dan ook mee spelen.. om duurzame energie op te wekken.. ja dat wordt bij wijze van spreken om de hoek hier gemaakt. En dat handwerk dat kun je bij wijze van spreken ruiken. En dat is wel een element wat er toe doet.”

Ook in de interviews met Dhr. De Wekker en Dhr. Van der Kooij kwam naar voren dat men het belangrijk vindt dat er geld terugvloeit in de regio. Energiecoöperatie Ten Boer gaat zelfs een stapje verder door als beleid te hebben dat men alles wat binnen het dorp of de gemeente kan worden gerealiseerd ook de voorkeur krijgt, ondanks dat dit niet altijd de goedkoopste optie hoeft te zijn. Dhr. Schraa vertelt over hoe concurrerende installateurs gezamenlijk een offerte uitbrengen en het beleid van de coöperatie:

“Dus de plaatselijke installateurs.. en wij hebben gezegd, alles wat we plaatselijk kunnen doen, gaan we niet buiten Ten Boer doen. Ja of we moeten ongeveer het dubbele gaan betalen.. Maar ze zijn met een hele redelijke offerte gekomen.. met elkaar.. en ik denk dat dat wel uniek is. Ja dat is een zakelijk

belang in die zin dat we ondernemers in onze eigen gemeente voortrekken. (...) Dus we hebben een bank uit het dorp, we hebben een notaris uit de gemeente, dat is wel.. ja dat is beleid van onze coöperatie. En dat willen we ook in de toekomst zo houden.”

4.1.3 Externe regulatie

Bij de vragen die duiden op externe regulatie, waar gedrag een gevolg is van een externe vraag of beloning, gaf eigenlijk niemand aan het te doen om winst te maken. Dhr. Walraven gaf zelfs aan dat het onmogelijk is voor energiecoöperaties om zonder subsidie te kunnen concurreren met grotere energiebedrijven. Echter gaf Dhr. Schaap aan dat de berekeningen van zijn coöperatie op een prijs beneden de meeste energiebedrijven uitkomen, mede door middel van de postcoderoosregeling. Hij gaf aan dat dit voor hem slechts een hele beperkte rol speelde. Dhr. Walraven gaf aan dat uit een door Humsterlandenergie uitgevoerde enquête mensen aangaven duurzame energie wel mooi te vinden, maar dat de afneemprijs toch leidend was. In andere woorden, voor deze mensen was een beloning, in de zin van lagere energiekosten, leidend voor het al dan niet aansluiten bij een duurzaam energie initiatief. Dhr. Mahler geeft in andere woorden ongeveer hetzelfde aan, wanneer hij zegt dat betaalbaarheid erg belangrijk is, met name ook om dorpsgenoten te overtuigen. Hij geeft hierbij het voorbeeld:

“Nou kijk als ik nu 200 euro per maand betaal voor mijn energie, en ik moet straks 250 betalen omdat het duurzame energie is, dan krijg je niet zo veel mensen mee. Dus.. de uitdaging is natuurlijk, om het in ieder geval, uitgaande van het voorbeeld, 200 euro, het uiteindelijke resultaat, niet hoger te laten worden dan die 200 per maand.”

Dhr. De Wekker geeft ook aan dat de meeste mensen die meedoen aan het project van Duurzaam Menterwolde met name kijken naar de portemonnee, al speelt dit voor hem persoonlijk geen rol. Dhr. Schraa en Dhr. Mengerink gaven aan niet zo overtuigd te zijn van financiële voordelen voor leden. Ze gaven als voorbeeld hoe vaak je wel niet gebeld wordt door energieleveranciers om over te stappen. Ze stellen dat men dus van goeden huize moet komen om de mensen te overtuigen. Wat volgens hen ook niet meewerkt is dat er geen garantie is dat de regelingen waar de coöperaties gebruik van maken ook voor lange termijn blijven bestaan. Deze zijn immers afhankelijk van wat de overheid wil en bij bijvoorbeeld het postcoderoosproject heeft men wanneer deze wordt afgesloten slechts baat voor 15 jaar. Of dit daarna nog zo zal zijn is niet met zekerheid te zeggen. Verder gaven zowel Dhr. Van der Kooij als Mvr. Scholten aan op vragen over mogelijke financiële voordelen, dat deze altijd fijn zijn, en mooi meegenomen, maar niet mee hebben gespeeld bij de keuze zich in te zetten voor respectievelijk Pekela Duurzaam en LOPEC.

Een van de regelingen die door Dhr. Mahler werd uitgelicht is dat er compensatiegeld voor duurzaamheidsmaatregelen beschikbaar wordt gesteld, de waardeverminderingregeling, wanneer men materiële schade heeft opgelopen. Veel inwoners van het dorp die hier aanspraak op maakten hebben dit compensatiegeld gebruikt om zonnepanelen op het dak te leggen. Ook Dhr. Mengerink geeft aan dat de waardeverminderingregeling een van de redenen kan zijn voor mensen om zich aan te sluiten bij een energiecoöperatie.

4.1.4 Geïntrojecteerde regulatie en situational barrier

Op vragen of men merkt dat door de gaswinning meer mensen zich aan willen sluiten is het antwoord over het algemeen dat het voor de mensen zelf niet de hoofdreden is, maar dat ze het om

zich heen wel veel zien. Zonedorpen gaat hierin het verst, door ook op de site zich te profileren als een alternatief voor de gaswinning. Dhr. Schaap antwoord op de vraag waarom het volgende:

“Ja. Nouja, daar gaan we zeker heen. Dat zien we ook, nou ja dat toen ik mijn bedrijf nog had merkte ik gewoon dat.. mensen die kochten zonnepanelen, kwamen ze aan en zeiden ze jaa.. ik heb nu wel genoeg zonnepanelen voor mijn huis, maar nu heb ik ook een elektrische auto gekregen, of jaa.. ik heb nu genoeg zonnepanelen voor mijn huis, maar ik heb nou allemaal elektrische verwarming geplaatst. Dus je ziet dat mensen.. dat de drive hier, om helemaal van het gas af te gaan toch groot is. En dat kun je heel goed.. opvangen, met elektriciteit.”

Hij geeft verder aan dat dat veel mensen ook boos zijn op de NAM, niet alleen vanwege schade gedaan door de aardbevingen maar ook door het gebrek aan communicatie. Deze woede was ook duidelijk te merken bij zowel Dhr. Walraven als Dhr. Van der Kooij. Bij Dhr. Walraven was dit plaatsvervangende woede, duidelijk naar voren komend op de vraag wat het voor hem en voor Humsterlandenergie zou betekenen wanneer de aardbevingen veel heviger zouden worden:

“Nou dat betekent niet dat ehh.. dat duurzame energie voor ons belangrijker gaat worden maar wel dat ehh.. we willen zorgen dat we dan.. dat we door de veroorzaker gecompenseerd worden. Dat willen we gewoon.”

Dit kwam vaker terug in het interview, alsmede dat mensen van nature slecht zijn, weten wat goed is, weten wat ze moeten doen, maar het gewoon niet doen. Dhr. Van der Kooij gaf na de vraag of de gaswinning een rol had gespeeld in het besluit zich aan te sluiten bij Pekela Duurzaam aan dat hij hier heel erg boos om kon worden.

“Ja, ja, ja. Nou in ieder geval, dat we gas niet, niet.. op deze manier hadden moeten exporteren en.. dat ook niet meer moeten doen, dat we daar dus allemaal vanaf moeten. Dat is uit solidariteit met het gebied waar ik vroeger ooit gewoond heb. In het noorden van Groningen waar nou de aardbevingen zijn. En daar moet je me niet te veel over vragen want daar kan ik ontzettend kwaad over worden.”

Het is dus duidelijk dat de gaswinning voor velen een rol speelt en er hier te spreken is over geïntrojecteerde regulatie. Voor velen komt de motivatie uit woede, zo gaven Dhr. Walraven en Dhr. Van der Kooij aan. Dhr. Van der Kooij kwam hier ook met een passend voorbeeld. Hij vertelde over hoe hij op een dag gebeld werd door een Groninger die van het gas af wil en wat dat met hem deed.

“Iemand belde op en die zei alleen maar, echt iets in het Gronings iets heel korts, en die zei: Ik wil vant gas af, hoe moek dat doen? Ik was echt een minuut stil, ik had dat nog nooit gehoord. En ik merkte dat het een enorme snaar in mij raakte dat ik dacht, het begint! Er zijn mensen die zeggen, ik wil gewoon vant gas af. En de boodschap was ook van, en als iedereen dat nou doet dan komen we daaruit. Dan hoeft het niet meer.”

Ook Dhr. De Wekker geeft aan dat de woede over en het verzet tegen het uit de grond halen van gas steeds groter wordt, met name de laatste tweeënhalve jaar. Hij verklaart dit doordat de rol van de NAM en van toenmalig minister Kamp, in zijn ogen, steeds kwalijker werd. Er zijn ook mensen die om deze specifieke reden panelen afnemen van Duurzaam Menterwolde.

Dhr. Schaap benadrukte juist de angst bij veel mensen, die zich in hun eigen huis niet veilig voelden. Ook wordt door zowel Dhr. Schaap als Dhr. Van der Kooij verteld dat het niet voor iedereen de primaire motivatie is, maar dat het “natuurlijk” wel meespeelt. Dhr. De Wekker geeft aan dat deze

motivatie er later is bijgekomen. De geluiden over gasgebruik en het verminderen van gasgebruik gingen in het geval van Duurzaam Menterwolde een steeds grotere rol spelen. Steeds meer mensen willen er ook weten hoe men huizen moet bouwen zonder gas maar ook bestaande woningen van het gas af te kunnen sluiten.

Dhr. Schraa en Dhr. Mengerink geven aan dat mensen er ook moedeloos van worden, dat de gaswinning in Ten Boer echt levens verwoest:

“Wij willen natuurlijk het liefst die gasproductie op nul hebben hier. Maar we realiseren ons natuurlijk ook wel dat dat economisch nog niet haalbaar is. Maar dat dat naar beneden kan.. dat vinden we wel. Als je ziet wat het allemaal teweegbrengt.. je zit hier in het centrum van de problemen. En er zijn mensen die staan er mee op en die gaan er mee naar bed. Dat is een beetje verschillend, maar ik bedoel.. Er zijn gewoon levens verwoest door die dreiging van aardbevingen. En dat klinkt heel dramatisch maar dat is zeker eh.. Er zijn mensen die een bedrijf hadden en die hun bedrijf niet meer kwijt kunnen en dan hun pensioenvoorziening.. in een slag weg. Dat wordt vaak niet gerealiseerd. Of mensen die een woning vrij hadden, en die dachten nou dan kan ik met de opbrengst van die woning kan ik wat te doen. Nou daar hoeft je niks meer mee te doen want je raakt je woning niet kwijt.”

Leden zijn dus ook erg gedreven hier wat aan te veranderen, en de gaswinning zo veel mogelijk terug te dringen waar het kan. Echter gaven ze ook aan, hoewel het op een ledenvergadering die ze hebben gehad uitgebreid ter sprake kwam, dat het economische belang voor velen toch ook erg nadrukkelijk meespeelt. Alle idealen wegen wel mee, maar mensen willen toch ook vooral weten wat het hen gaat kosten. Het is in de beleving van Dhr. Schraa en Dhr. Mengerink dus moeilijk mensen te overtuigen van een financieel voordeel, maar wanneer men er op achteruit gaat wordt het nog veel moeilijker.

Ook Dhr. Mahler geeft aan dat het wel meespeelt, maar zegt tegelijkertijd dat het voor hem, en de rest van het bestuur van Steendam Gas(t)vrij, niet uit zou hebben gemaakt of ze nu op de gasbel zitten of op de Veluwe. De duurzame energiecoöperatie was er daar ook gekomen, omdat de klimaatdrijfveer globaal en niet lokaal is. Op de vraag of er binnen het dorp signalen zijn dat mensen juist door de gaswinning zich aan willen sluiten aan een lokaal initiatief geeft Dhr. Mahler ook als enige respondent een soort tegengeluid in de volgende quote:

“Nee, juist daarom.. zo sterk heb ik het niet gehoord. Ik weet wel dat als ik 50 mensen aanspreek en ik leg het ze in de mond, bewijzen van spreken, dat ze wel zeggen ja natuurlijk speelt dat mee. Ja de ontwikkelingen zijn hier niet.. en visies, meningen, die zijn hier niet los te vinden van die aardbevings.. gebeurtenissen. Dat speelt gewoon een behoorlijk zware rol in alles. Maar het is niet een.. en ik meen dat dat de strekking van jou vraag was, het is niet een directe aanleiding om tot het initiatief te komen.”

Voor Mvr. Scholten was het echter wel de primaire motivatie. Ze geeft in het interview meerdere keren aan van het gas af te willen en dat dit haar primaire motivatie is. Ook geeft ze aan dat de meeste mensen in Loppersum het wel eens zijn met haar. Op de vraag wat het voor haar zou betekenen als de hevigheid van de aardbevingen zou toenemen antwoord ze het volgende.

“Ja dat we nog meer bestaansrecht hebben. Ja we zijn niet gelieerd aan de Groninger bodem beweging ofzo, je hebt natuurlijk allerlei actiegroepen die zich daarmee bezighouden.. Maar dat doen wij niet echt. Maar het is natuurlijk wel een reden te meer, om nog meer te laten zien dat we meer bestaansrecht hebben. Dus het is geen 1 op 1 relatie, maar het heeft wel met elkaar te maken.”

4.1.5 Beantwoording deelvraag 1

Als beantwoording op de deelvraag “Wat is de rol van de aardbevingen ten gevolge van de gaswinning in Groningen in de motivatie van de initiatiefnemers voor het oprichten van een duurzaam energie initiatief?” volgt dat vanuit de analyse kan worden geconcludeerd dat voor de respondenten de motivatie nogal uiteenloopt.

In figuur 5 is een overzicht gegeven van de motieven die de acht respondenten er toe hebben bewogen lid te worden van een duurzame energiecoöperatie. De verschillende kleuren corresponderen met een bepaalde categorie van motieven (zie legenda). Omdat alle respondenten aangaven meerdere beweegredenen te hebben, bovenop de hoofdmotivatie, om lid te worden van een energiecoöperatie, is onderscheid gemaakt tussen het hoofdmotief en secundaire motieven, eventueel meerdere. Hierbij geldt dat het hoofdmotief het zwaarst heeft gewogen in de beslissing om lid te worden, de secundaire motieven zijn hieraan ondergeschikt. Tijdens de interviews is gevraagd wat de belangrijkste motivatie was voor iemand om zich in te zetten voor een duurzame energiecoöperatie, wat het onderscheid tussen het hoofdmotief en de secundaire motieven heeft bepaald.

Behalve de geïnterviewde respondenten is er ook plaats in de tabel opgenomen voor het beeld van de gemiddelde deelnemer, dat volgt uit de interviewvraag of er van de andere deelnemers signalen zijn ontvangen of de gaswinning invloed heeft gehad om wel of geen lid te worden. Er werd hierna gevraagd wat er nog meer, volgens hen, meespeelde bij de deelnemers om ook een beeld te krijgen van deze mensen. Hierbij moet worden opgemerkt dat het hier gaat om de perceptie van de respondenten over de beweegredenen van de deelnemers, waardoor dit beeld uitsluitend is gebaseerd op geluiden die de respondenten hebben bereikt. Ondanks dat de respondenten allen een belangrijke rol in het eigen duurzame energie initiatief hebben, wil dit niet zeggen dat alle beweegredenen van elke deelnemer de respondenten hebben bereikt, waardoor het beeld niet honderd procent compleet is.

Legenda	
Identificatie	
Geïntegreerde regulatie	
Externe regulatie	
Geïntrojecteerde regulatie	

Respondenten	Motieven		
	Hoofdmotief	Secundaire motief/-ven	
Dhr. Walraven			
Dhr. Schaap			
Dhr. Van der Kooij			
Dhr. Schraa			
Dhr. Mengerink			
Mvr. Scholten			
Dhr. De Wekker			
Dhr. Mahler			
Beeld gemiddelde deelnemer			

Figuur 5: Hoofd- en secundaire motieven van de geïnterviewden (eigen bron).

Er zijn veel aspecten die meespelen, en voor alle respondenten in verschillende mate. Wat echter wel opvalt uit de tabel is dat voor 5 van de 8 respondenten de primaire motivatie voortkwam uit identificatie, en dat bij de drie andere respondenten het secundair meespeelde. Duurzaamheid is voor deze respondenten toch wel het kernbegrip, al wordt dit begrip niet door alle respondenten op dezelfde manier geïnterpreteerd. Voor de één betekent het met name het focussen op het behoud van milieu voor toekomstige generaties, waar het voor de ander met name betrekking heeft op het duurzaam opwekken van stroom om negatieve gevolgen tegen te gaan. In het beeld dat geschetst werd door de respondenten over de deelnemers aan de projecten kwam naar voren dat de meeste deelnemers toch geworven moeten worden in plaats van dat ze zichzelf massaal aanmelden. Dit duidt er dus op dat identificatie hier geen grote rol heeft gespeeld.

Bij de geïntegreerde regulatie kwamen tijdens de interviews met de respondenten vooral een gemeenschapsgevoel creëren en het behouden van winst binnen de eigen regio naar voren. Voor enkele lag de motivatie hierin primair gegrond, bij de meeste speelde dit op de achtergrond een rol. Aangezien de deelnemers met name uit het eigen dorp en de eigen buurt komen, leidt de betrokkenheid die deze mensen hebben tot een groter gemeenschapsgevoel zowel binnen de coöperatie als binnen het dorp. Winst binnen de eigen regio houden was voor alle initiatiefnemers ofwel een belangrijk streven ofwel mooi meegenomen. De gemiddelde deelnemer moet zoals hierboven al vermeld geworven worden. Het gedrag wordt aangestuurd vanuit de sociale waarden die in het dorp voorkomen met betrekking tot duurzame energie.

Wanneer vragen werden gesteld die op externe regulatie duiden werd eigenlijk vrij snel duidelijk dat geen enkele respondent het deed om winst te maken. De zin, ik doe het er niet voor, maar het is wel mooi meegenomen, is in bijna elk interview wel terug te vinden. Echter werd in de interviews wel telkens aangegeven dat het voor deelnemers in het dorp vaak wel een grote drijfveer was. De conclusie, idealen zijn leuk, maar de portemonnee is leidend, gaat voor erg veel deelnemers op. Hierin speelt ook de overheid een rol met de postcoderoosregeling en de waardeverminderingregeling.

De geïntrojecteerde regulatie speelt eigenlijk als een soort katalysator door het hele verhaal heen. Ondanks dat de gaswinning in slechts één interview werd aangeduid als primaire motivatie, komt bij op één na elke respondent naar voren dat de gaswinning wel een secundaire motivatie is geweest. Of nou dit voortkomt uit woede, plaatsvervangende woede, angst of moedeloosheid, het draagt bij aan de gedrevenheid van de initiatiefnemers. Daarbovenop komt dat er meerdere geluiden zijn van deelnemers waar juist het tegengaan van de gaswinning de reden is om mee te doen, ondanks dat het financieel niet voor iedereen het gunstigste is. Meerdere respondenten hebben wel aangegeven dat ze denken dat ze zich ook zonder de gaswinning hadden ingezet. Echter werd vaak direct daarna ook aangegeven dat de gaswinning wel een extra prikkel was om er mee te beginnen. Onder de gemiddelde deelnemers speelde de gaswinning ook een noemenswaardige rol, deels vanwege de waardeverminderingregeling, deels vanwege de emoties die het oproept en het verzet dat zich via een duurzaam energie initiatief kan uiten.

4.2 Vergelijking Groningen - Nederland

Voor het antwoord op de tweede deelvraag, "In hoeverre spelen in Groningen andere motieven een rol bij de oprichting van of aansluiting bij duurzame energie initiatieven dan in de rest van Nederland, met name in de periode vanaf 2012?" te kunnen vinden moet duidelijk worden wat de motivaties in de rest van Nederland over het algemeen zijn. Dit zal aan de hand van de onderzoeken van Oteman et al. (2017) en van Hans Elzinga en Anne Marieke Schwencke (2015) gaan. Er zal ook nog even naar het onderzoek van Van Loon (2014) worden gekeken. Tegelijkertijd zal meteen de link met het eigen onderzoek worden gelegd.

In het onderzoek van Oteman et al. (2017) wordt een vrij duidelijk beeld geschetst van wat de primaire motivaties van meer dan 350 duurzame energie initiatieven door heel Nederland zijn. In het onderzoek staat beschreven dat voor de 3e en 4e generatie van energie initiatieven verscheidene motivaties zijn, waaronder economische, milieutechnische en sociale motivaties.

In het onderzoek van Elzinga en Schwencke (2015), worden 150 lokale duurzame energiecoöperaties die zijn opgericht vanaf 2007 vergeleken. Het gaat hier om de 150, van de ongeveer 500 duurzame energie initiatieven, die in juridische zin een energiecoöperatie hebben opgericht. De overige 350 energie initiatieven bestaat uit informele groepen en dorpsverenigingen. In het artikel van Elzinga en Schwencke (2015) worden eerst deze 150 energiecoöperaties beschreven, de geschiedenis ervan, hoe en waarom deze zijn opgericht en welke rol de overheid hierin speelde, daarna wordt de keuze voor de coöperatieve vorm uitgelegd. Er wordt ook onderzocht welke rol de overheid speelt in het oprichten van deze energiecoöperaties en of dit genoeg is. Er worden suggesties gedaan hoe dit verbeterd kan worden en wat hier voor nodig is, en er wordt een toekomstbeeld geschetst voor duurzame energiecoöperaties.

De milieutechnische motivaties zijn volgens Oteman et al. (2017) dominant voor duurzame energie initiatieven vanaf 2001, waar vooral milieuvriendelijk bezig zijn, een groene wereld voor de komende generaties achter willen laten, CO₂ emissies verminderen en klimaatverandering terugdraaien worden genoemd. In het onderzoek van Elzinga en Schwencke (2015) wordt vooral benadrukt dat de energiecoöperaties inhaken op de behoefte van veel mensen om naar lokaal geproduceerde duurzame energie te gaan, waarvan gecontroleerd kan worden dat die echt 'groen' is. Die vraag is waarschijnlijk mede veroorzaakt door het in de media breed uitgemeten feit dat de groene stroom van de traditionele leveranciers in veel gevallen grijze stroom is die vergoed is met certificaten van Noorse water- krachtcentrales. De verduurzaming van de energievoorziening speelt volgens hen ook een grote rol.

De redenen van Oteman et al. (2017) zijn ook in de interviews in Groningen naar voren gekomen en passen in hetzelfde beeld, dat de primaire motivatie van de respondenten vaak te maken had met het milieu en duurzaamheid. Dit gaat minder op voor de vergelijking van Elzinga en Schwencke (2015), daar geen enkele respondent dit verhaal ook maar heeft genoemd in de interviews. Elzinga en Schwencke zien deze milieutechnische motivaties tevens ook niet als de primaire motivatie voor duurzame energiecoöperaties om tot stand te komen, zijn ontdekken meer een mix tussen verduurzaming en meer autonomie verkrijgen, wat ook niet strookt met de interviews in Groningen. In deze interviews wordt meer autonomie verkrijgen namelijk weggezet als secundaire motivatie, als deze motivatie er al is, vaak achter milieutechnische redenen.

Wat Oteman et al. (2017) ook opvalt is dat economische motieven voor duurzame energie initiatieven steeds meer opkomen. Zij merken op dat degene die de duurzame energie initiatieven oprichten dit vaak doen om milieutechnische redenen, maar dat degene die zich erbij aansluiten het vaak zien als een winstgevende investering. Deze mensen gaven aan dat het terugdringen van de energierekening, een goedkoop of onafhankelijk alternatief voor fossiele brandstoffen, en voor investeerders het maken van winst sterke motivaties waren voor deelnemers. Elzinga en Schwencke (2015) zien bij deze motieven met name kostenbesparing het motief is, en dat winst maken vaak hand in hand gaat met andere motieven voor het oprichten van een duurzame energiecoöperatie, maar dat dit geen doel op zich is.

Ook dit komt overeen met de eigen interviews in Groningen. Zoals Oteman et al. (2017) ook aangeven hebben de mensen die het duurzaam energie initiatief oprichten vaak milieutechnische beweegredenen, ontstaan uit het gevoel van identificatie. Ondanks dat er met niemand is gesproken

die aangaf het te doen om economische redenen, vertelden de respondenten wel dat het voor veel deelnemers, misschien wel het grootste deel van de deelnemers, het wel vaak om economische motieven gaat. Zij zien met name of ze er onderaan de streep economisch op vooruit of achteruit gaan. Zelf gaven de respondenten dan aan dat het mooi meegenomen is, maar dat het voor niemand echt meewoog in het besluit een duurzaam energie initiatief op te richten. Elzinga en Schwencke (2015) maken geen onderscheid tussen de deelnemers en de oprichters en benoemen alleen het bestaan van deze economische redenen.

Sociale motivaties spelen volgens Oteman et al. (2017) een minder grote rol dan de economische en milieutechnische motivaties. Het ontwikkelen van de regio of gemeenschap, het verbeteren van het lokale landschap en het onafhankelijk worden als een gemeenschap worden door velen als secundaire motieven genoemd. Ze geven ook aan dat het belangrijk is dat je jezelf identificeert als lokale energie, aangezien mensen eerder geneigd zijn iets te voelen voor het duurzaam energie initiatief wanneer het eigen dorp of de eigen regio erbij wordt betrokken. De meeste duurzame energie initiatieven doen dit dan ook, aangezien ze de naam van het eigen dorp, de eigen stad of regio gebruiken. Bij Elzinga en Schwencke (2015) spelen sociale motivaties juist de grootste rol. Meer autonomie in de energievoorziening, onafhankelijk zijn van kolencentrales en instabiele regio's zoals het Midden-Oosten en Rusland, maar ook versterking van de lokale economie en gemeenschap. De coöperaties beogen dat het geld dat huishoudens voor hun energierekening betalen (jaarlijks circa 1800 euro) binnen de eigen gemeenschap blijft en niet meer wegvloeit naar een buitenlandse energieleverancier.

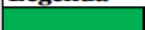
































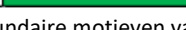
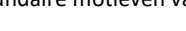
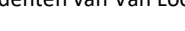
Het beeld dat naar voren komt uit de interviews strookt vooral met het beeld dat Oteman et al. (2017) schetsen. Sociale motivaties speelden voor de respondenten vaak een bijrol, al was het voor de ondervraagde respondenten vaak een stuk belangrijker dan de economische motivatie. Waar dat de economische motivatie mooi meegenomen was, waren sociale motivaties echt een doel op zichzelf, alleen niet het hoofddoel. Echter gaven de respondenten ook aan dat ze maar weinig deelnemers aantreffen die puur door sociale motivaties zich aan wilden sluiten bij het desbetreffende duurzaam energie initiatief. Het identificeren is ook duidelijk terug te zien. Elk geïnterviewde coöperatie gebruikt de naam van het dorp of van de regio. Het is zelfs zo dat Martin van der Kooij en Peter de Wekker aan hebben gegeven dat Duurzaam Menterwolde moeite had met het vergaren van leden, omdat het de naam van de gemeente gebruikte in plaats van de naam van een van de dorpen. Peter de Wekker gaf aan dat de ambitie om zo veel mogelijk mensen erbij te betrekken ze in het begin misschien juist tegen hebben gewerkt. Dit kwam omdat veel mensen van het ene dorp dachten dat het met name van het andere dorp kwam, en vice versa. Ook zijn er in Menterwolde politieke partijen met Menterwolde in de naam van hun partij, waardoor inwoners dachten dat Duurzaam Menterwolde ook een politieke partij was. Het beeld dat Elzinga en Schwencke (2015) schetsen strookt een stuk minder met de eigen interviews. Met name het versterken van de lokale economie werd belangrijk gevonden bij de respondenten, maar stond zeker niet voorop.

Zowel Oteman et al. (2017) als Elzinga en Schwencke (2015) geven aan dat de vierde golf van duurzame energie initiatieven gestimuleerd werd door de postcoderoos projecten en andere subsidies. Elzinga en Schwencke (2015) verklaren dit doordat de duurzame energiecoöperaties en de gemeenten en provincies deels dezelfde doelen nastreven en elkaar daarin ook nodig hebben. Oteman et al. (2017) verklaren dat deze coöperaties ook gestimuleerd werden doordat het collectief inkopen van zonnepanelen goedkoper was geworden door technologische ontwikkelingen en dat door schaalvoordelen zonnepanelen betaalbaar werden. Door deze subsidies en de technologische ontwikkelingen ging de terugverdientijd van zonnepanelen van meer dan 20 jaar terug naar minder

dan 10 jaar, zelfs minder als men de zonnepanelen collectief in kan kopen. Anders dan bij windmolens zagen Oteman et al. (2017) dat de sociale weerstand tegen zonnepanelen in de omgeving veel minder was, en dat veel mensen zonnepanelen zagen als een manier om toekomstige uitgaven aan de energierekening te verminderen, wat ze in de tijd van een economische crisis erg aantrekkelijk maakte.

In de eigen interviews werd duidelijk dat alle duurzame energie initiatieven gebruik maken van subsidies, en Walther Walraven van Humsterland energie gaf al aan dat het onmogelijk is te kunnen concurreren met grotere energiebedrijven wanneer men niet gebruik maakt van subsidies. Verder ondervond onder meer Willem Schaap dat de weerstand tegen windmolens erg hoog was, aangezien hij hier geen vergunning voor kreeg van de provincie, waardoor men besloot enkel zonnepanelen te doen. Het beeld dat zonnepanelen aantrekkelijker en goedkoper zijn geworden komt ook in meerdere interviews terug. De terugverdientijd kwam minder aan bod in de interviews, waar alleen vermeldt werd dat het hielp mensen te overtuigen van het toekomstbeeld van het initiatief.

In het onderzoek van Van Loon (2014), waar zeventien leden verdeeld over vier duurzame energie coöperaties zijn geïnterviewd naar hun motivatie om lid te worden, komt een meer gemixt beeld naar voren. Twaalf van de zeventien respondenten hadden een bijdrage leveren aan het milieu opgegeven als voornaamste reden, de vijf andere respondenten hadden sociale motivaties als hoofdredenen. Dit onderzoek plaatst zich dus meer in het midden, met het onderzoek van Elzinga en Schwencke (2015), waar de sociale kant meer naar voren komt, aan de ene kant, en het onderzoek van Oteman et al. (2017) waar met name een nadruk wordt gelegd op de combinatie tussen sociale motieven en milieutechnische motieven, aan de andere kant. Dit onderzoek komt het meest overeen met het eigen onderzoek, waar veel respondenten de sociale motieven als secundaire motivatie zagen op de primaire milieu motivatie.

Legenda		
	Duurzaamheid en milieu	
	Lokaal en kleinschalig	
	Cooperatief en bottom-up	
	Onafhankelijkheid	
	Overig	
Respondenten	MOTIEVEN	
	Hoofdmotief	Secundaire motief/-ven
R1		
R2		
R3		
R4		 
R5		
R6		 
R7		
R8		 
R9		
R10		
R11		
R12		
R13		
R14		
R15		
R16		
R17		

Figuur 6: Hoofd- en secundaire motieven van de respondenten van Van Loon (2014), (Van Loon: 2014).

Zoals uit de tabel te lezen valt is bij het onderzoek van Van Loon (2014) de meerderheid van de respondenten lid geworden vanuit voornamelijk milieutechnische motivaties. De rest is lid geworden vanuit sociale motivaties, die bij de meerderheid van de milieutechnische respondenten ook als secundaire motivatie meespelen. Deze milieutechnische en sociale motivaties vallen niet één op één

te vertalen naar identificatie en geïntegreerde regulatie, maar wel met hoge mate. Hieruit valt dus te zien dat de bevindingen van Van Loon (2014) in hoge mate overeenkomen met de bevindingen van de interviews in Groningen, wanneer men de geïntrojecteerde regulatie buiten beschouwing laat.

Uit deze vergelijkingen komt alles uit de analyse en beantwoording van de eerste deelvraag terug, behalve de geïntrojecteerde regulatie, het handelen vanuit emoties. In het onderzoek van Van Loon (2014) wordt gesproken over weloverwogen keuzes waar de levensstijl ten grondslag ligt aan de motivatie. Er wordt op geen enkele manier gesproken over de mogelijkheid dat woede, angst, plaatsvervangende woede of moedeloosheid in enige zin meespelen. Idem dito voor het onderzoek van Oteman et al. (2017) en het onderzoek van Elzinga en Schwencke (2015). Dit is vrij simpel te verklaren door het ontbreken van een oorzaak van deze gevoelens, namelijk een situational barrier. Of dat deze situational barrier simpelweg ontbreekt, de gevoelens te marginaliseren zijn of dat niet gedacht is aan een situational barrier, is niet duidelijk. Wat echter wel met logisch denken volgt is dat wanneer de respondenten van deze onderzoeken hier veel waarde aan zouden hechten, dit terug zou komen in het onderzoek, wat niet is gebeurd.

4.3 Conclusie

Het doel van dit onderzoek is te onderzoeken wat de rol van de aardbevingen veroorzaakt door de gaswinning in Groningen is op de duurzame energie initiatieven die daar ontstaan. Het onderzoek probeert ook de motivaties van de initiatiefnemers in kaart te brengen en zal dit vergelijken met eerder onderzoek in Nederland. De beantwoording op de hoofdvraag *“In hoeverre hebben de aardbevingen als gevolg van de gaswinning in Groningen een rol gespeeld bij de motivatie voor het oprichten van of aansluiten bij lokale initiatieven die zich inzetten voor het opwekken van duurzame energie in Groningen?”* volgt uit de bevindingen van de twee deelvragen.

Vanuit de bevindingen van de twee deelvragen kan men concluderen dat de aardbevingen ten gevolge van de gaswinning in Groningen als een soort katalysator de motieven versterken en de respondenten een extra zetje geven zich in te zetten.

In figuur 5 bij de beantwoording van deelvraag 1 is te zien dat de hoofdmotivatie bij vijf van de acht respondenten voortkomt uit milieutechnische redenen, en dat dit bij de andere drie respondenten secundair ook meespeelt. Sociale motivaties spelen ook bij velen een belangrijke rol, zes respondenten hebben aangegeven dat dit voor hen meespeelde waarvan het bij twee de hoofdmotivatie betreft. De gevolgen van de gaswinning heeft bij zeven van de acht respondenten meegespeeld in het besluit zich in te zetten voor een duurzaam energie initiatief, waarvan één respondent het zelfs als primaire motivatie bestempeld. Een kanttekening hierbij is dat tegelijkertijd meerdere respondenten hebben aangegeven het ook al eerder in hun hoofd te hebben gehad om een duurzaam energie initiatief te beginnen. Ze gaven echter wel aan extra geprikkeld te zijn, wat dus betekent dat de belangrijkste motivaties afstammen uit identificatie, maar dat zowel geïntegreerde regulatie als geïntrojecteerde regulatie voor de meeste respondenten een belangrijke rol hebben gespeeld.

Voor het beeld dat werd geschetst van de gemiddelde deelnemer zit dit iets anders, aangezien er aangegeven werd dat voor de meeste deelnemers economische motieven het zwaarst wegen. Idealen zijn leuk, maar het kostenplaatje staat voorop. Hier speelt dus vooral externe regulatie een rol samen met voornamelijk geïntegreerde- en geïntrojecteerde regulatie.

Wanneer dit vergeleken wordt met de rest van Nederland aan de hand van de onderzoeken van Oteman et al. (2017), Elzinga en Schwencke (2015) en Van Loon (2014) wordt duidelijk dat alle motieven die in het hele land spelen ook in Groningen meespelen. Waar dat er in het onderzoek van

Oteman et al. (2017) met name milieutechnische motivaties de boventoon voeren, en dit bij het onderzoek van Elzinga en Schwencke (2015) met name sociale motivaties zijn, is in dit onderzoek net als in het onderzoek van Van Loon (2014) een meer gemixt beeld te herkennen. Het verschil tussen de motivaties in Groningen en die in de rest van Nederland is dat in Groningen ook de gevolgen van de gaswinning als motivatie worden gezien, bovenop de andere motivaties die overal voorkomen. Deze geïntrojecteerde regulatie ontbreekt in de rest van Nederland vanwege het ontbreken van een oorzaak voor handelen vanuit emoties. Waar dat in Groningen dit wordt veroorzaakt door een situational barrier, de gaswinning, is dit niet terug te vinden in de vergelijkbare onderzoeken.

Een scala aan verschillende motieven die in het hele land voorkomen, of deze nou economisch, milieutechnisch of sociaal van aard zijn, zijn dus ook terug te vinden in Groningen. Echter wordt in Groningen de gaswinning als extra motivatie, veelal secundair, meegenomen in het besluit zich in te zetten voor een duurzaam energie initiatief. De gaswinning heeft dus een positieve invloed op het oprichten van of deelnemen aan een duurzaam energie initiatief in Groningen.

Hoofdstuk 5: Reflectie

In dit hoofdstuk wordt er teruggekeken op het onderzoeksproces en wordt er tevens een voorstel voor nieuw onderzoek gedaan. Er zal worden stilgestaan bij enkele keuzes die zijn gemaakt in dit onderzoek en of ik die met het inzicht van achteraf hetzelfde zou maken of niet.

In dit onderzoek is de theorie van Van Kasteren (2008) gebruikt om motivatie mee te meten. Het voordeel van deze theorie is dat het focust op waar de motivatie uit stamt. Ook dat Van Kasteren het begrip situational barrier in haar theorie heeft opgenomen maakte dat deze theorie voor dit onderzoek erg goed paste. Het grote nadeel aan het gebruiken van de theorie van Van Kasteren is dat er een vertaalslag moet worden gemaakt van redenen om lid te worden, zoals bijvoorbeeld dat men het milieu wil behouden voor toekomstige generaties, naar waar die reden nou vandaan komt. Dit valt samen met een ander nadeel, namelijk dat vergelijkbare onderzoeken een andere onderzoekstheorie gebruiken, waardoor tijdens het vergelijken ook eerst die vertaalslag moet worden gemaakt. Dit biedt ruimte voor interpretatie wat de betrouwbaarheid van het onderzoek zou kunnen verlagen.

Omdat in dit onderzoek gebruik is gemaakt van kwalitatief onderzoek, is het lastig te voldoen aan de replicatie-eis die wordt gesteld aan kwantitatief onderzoek. Om deze reden is er gestreefd naar een controleerbaar en inzichtelijk onderzoek om de betrouwbaarheid te kunnen verbeteren. Om de onderzoek conclusies controleerbaar en inzichtelijk te maken zijn van de interviews geluidsopnames gemaakt en zijn deze getranscribeerd en bijgevoegd.

De betrouwbaarheid van een onderzoek wordt beïnvloed door de nauwkeurigheid van het meetinstrument. Omdat bij het kwalitatieve onderzoek binnen deze thesis geen gebruik is gemaakt van een gestandaardiseerd instrument speelt toeval een grotere rol. Om de kans op toeval te verkleinen is er voor de interviews een semigestructureerde interviewgide opgesteld met een aantal topics en vragen om structuur aan te brengen in de interviews. Een voorbeeld hiervan is te vinden in de bijlagen.

De externe validiteit van dit onderzoek is gering, aangezien de situatie in Groningen erg specifiek is en het maar de vraag is of er ergens anders dezelfde subsidies, omstandigheden en cultuur aanwezig zijn. Het onderzoek kan echter wel over heel Groningen dat tot aardbevingsgebied wordt gerekend worden getrokken, gezien de verspreide ligging en overtuigende resultaten.

Voor verder onderzoek zou men kunnen kijken naar de rol van andere barrières. Uit de interviews is naar voren gekomen dat alle respondenten niet tevreden waren met de rol van de overheid en de bureaucratie die daarbij speelt. De algehele hulp aan duurzame energie initiatieven heeft nog een aantal verbeterpunten, zo blijkt uit de interviews.

Aan het einde van de interviews werd er namelijk aan de respondenten gevraagd of ze het, met de wijsheid van nu, opnieuw zouden doen, of ze dingen in het proces zouden veranderen, of er redenen waren het niet te doen, waaruit eigenlijk één antwoord erg duidelijk naar voren kwam bij de respondenten. Alle respondenten verbaasde zich, of ergerde zich, aan de mate van bureaucratie die aanwezig is. Bestaande regelgeving zou niet altijd passen bij de plannen van zowel de provincie als de coöperaties zelf. Ook tussen gemeente en provincie is de communicatie niet altijd optimaal, zoals Dhr. Schraa en Dhr. Mengerink aangeven wanneer het gaat over de invulling van een gebiedscoöperatie, terwijl deze volgens Dhr. Schraa niet nieuw zijn:

“Omdat het is landbouwgrond.. wil je daar andere dingen doen dan hooien en koeien neerzetten, dan heb je daar vergunningen voor nodig. En dat is eigenlijk een punt waar wij al heel snel tegenaan

gelopen zijn, dat dan de gemeente niet de bevoegdheid heeft om daar een vergunning voor af te geven voor andere activiteiten dan landbouw.. daar heb je de provincie voor nodig, en als de gemeente dat wel doet dan is dat een beperkte tijdsduur van vijf jaar met vijf jaar verlenging en dan heb je toch weer de provincie nodig. Dus al met al, dat is niet belangrijk voor je coöperatie, maar bepaald wel het tempo van oprichting.”

Dhr. De Wekker stoorde zich hier ook aan, maar zag het eerder als een uitdaging. Hij wist van bepaalde procedures dat ze lang duren dus stelde hij zich daar ook op in. Dhr. Mahler verbaasde zich ook aan de nog te maken stappen bij financiers:

“Maar ook de sporen die er in financieringsland nog getrokken moeten worden, ik had verwacht dat men daar wat stappen verder in zou zijn. Ik bedoel we hebben gesprekken gehad met de Rabobank, voor hoe je zo’n project zou kunnen financieren, nou dat.. het staat aan die kant van het verhaal nog ontzettend in de kinderschoenen. En ik had verwacht in de hele maatschappelijke discussie die nu al jaren loopt, ja niet hier.. maar overal. Dat ook dat soort clubs al wat stappen meer hadden gemaakt, maar dat blijkt helaas dus niet zo. Dus die omgevingsfactoren zorgen met name voor de inschatting dat het wat vertraging op gaat leveren.”

In het onderzoek van Elzinga en Schwencke wordt gezocht naar oplossingen voor de problemen die de respondenten hierin tegenkwamen. Echter is dit onderzoek ook met open einde en wordt er gepleit voor verder onderzoek om gemeenten en provincies aan de ene kant en duurzame energie initiatieven aan de andere kant dicht bij elkaar te brengen en beter te laten samenwerken. Ook pleiten zij dat de duurzame energie initiatieven beter gefaciliteerd moeten worden zodat zij een groter deel van de energietransitie voor hun rekening kunnen nemen.

Voor verder onderzoek kan ook worden gezocht of er in de rest van Nederland andere situational barriers zijn. Deze kunnen in de vorm van cultuur voorkomen, zoals Dhr. Van der Kooij in een interview aangaf dat de Friese cultuur een trotse cultuur is, waardoor de duurzame energie initiatieven daar zichzelf sterker profileren en ook sneller meer aanhang krijgen, omdat, volgens Dhr. Van der Kooij, de Friezen trotser zijn dat er een duurzaam energie initiatief is in het dorp en daar zelf ook onderdeel van willen uitmaken.

In dit onderzoek is er met cultuurverschillen binnen Nederland geen rekening gehouden, deels omdat dit moeilijk controleerbaar leek en deels omdat er binnen andere onderzoeken ook niet over gerept wordt. Echter ben ik wel van mening dat dit wel degelijk een rol kan spelen en lijkt me dit een aanknopingspunt voor verder onderzoek.

Gebruikte literatuur

Aardgas in Nederland, (2016). Aardgas in de Nederlandse energievoorziening. Opgevraagd op 07-03-2017 van <http://aardgas-in-nederland.nl/nederland-aardgasland/aardgas-in-de-nederlandse-energievoorziening/>

Agterbosch, S. *Empowering Wind Power; On Social and Institutional Conditions Affecting the Performance of Entrepreneurs in the Wind Power Supply Market in the Netherlands*; Utrecht University: Utrecht, The Netherlands, 2006.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, p. 179-211.

Bouma, J. De dorpsmolen heeft draagvlak. In *Trouw*; Persgroep Nederland: Ede, The Netherlands, 2014.

CBS, (2015). EU2020-doelen: beperkte voortgang, toch beter dan Europa. Opgevraagd op 10-03-2017 van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2015/19/eu2020-doelen-beperkte-voortgang-toch-beter-dan-europa>

CBS, (2016). Hernieuwbare energie in Nederland. Opgevraagd op 10-03-2017 van <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2016/39/hernieuwbare-energie-in-nederland>

CBS, (2017). CBS Statline: Elektriciteit en warmte; productie en inzet naar energiedrager. Opgevraagd op 07-03-2017 van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=80030NED>

Campbell, D., & Stanley, J. (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research on teaching*: American Educational Research Association.

Chandler, C., & Connell, J. (1987). Children's intrinsic and internalized motivation: A developmental study of children's reasons for liked and disliked behaviors. *British Journal of Developmental Psychology*, 5, 357-365.

Cresswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, US: Sage.

Darley, J., & Batson, C. (1973). From Jerusalem to Jericho: A study of situational and dispositional variables in helping behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 27.

Deci, E., & Ryan, R. (1985). *Intrinsic motivation and self determination in human behavior*. New York: Plenum Press.

Duurzaam Menterwolde, (2018). Coöperatieve Vereniging Duurzaam Menterwolde. Opgevraagd op 14-03-2018 van <https://www.duurzaammenterwolde.com/>

Eneco, (2017). Eneco: We moeten megazuinig zijn op onze planeet [YouTube]. Geraadpleegd van <https://www.youtube.com/watch?v=al1kWFj--5E>

Elzinga, H., Schwencke, A. M., (2015). Lokale energiecoöperaties: nieuwe spelers in de energie. *Bestuurskunde* 2015 (24) 2, doi: 10.5553/Bk/092733872015024002002

Erdman, J. (2017). Climate and Weather: It's official: For the third year in a row, Earth has warmest year on record in 2016. Opgevraagd op 07-03-2017 van <https://weather.com/news/climate/news/2016-global-temperature-record-noaa-nasa-jma>

Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Giddens, A. (2015, 24 april). Lecture: The Politics of Climate Change [YouTube]. Geraadpleegd van <https://www.youtube.com/watch?v=qojiKUIqbdQ&list=PL6w8uIyIkNGEIFvJoeAP8YivVt2aiDhD5&index=2>

Gouman, J., (2011). *Energieke Burgers: Een onderzoek naar (participatie in) burgerinitiatieven op gebied van duurzame energie*. Masterthesis Universiteit Leiden. Opgevraagd op 17-03-2017 van http://www.wijkrijgenkippen.nl/wp-content/uploads/2011/11/Scriptie_JG_def.pdf

Grolnick, W., Ryan, R., & Deci, E. (1991). Inner resources for school achievement: Motivational mediators of children's perceptions of their parents. *Journal of Educational Psychology*, 83(4), 508-517.

GroningerEnergieKoepel, (z.d.) *Kaart leden GrEK*. Opgevraagd op 25-05-2017 van <http://greksite.wixsite.com/grek/kaart-co-peraties>

Humsterland Energie, (2017). *Humsterland: Samen naar een energieneutraal Middag-Humsterland*. Opgevraagd op 4-6-2017 van <http://www.humsterlandenergie.nl/>

Van Kasteren, Y. (2008). Chapter 12 - What Are The Drivers of Environmentally Sustainable Consumer Behaviour? In: *Proceedings: Sustainable Consumption and Production: Framework for Action*, 10-11 March 2008, Brussels, Belgium. Conference of the Sustainable Consumption Research Exchange (SCORE!) Network, supported by the EU's 6th Framework Programme.

KNMI, (2017). *KNMI: Uitleg over aardbevingen door gaswinning*. Opgevraagd op 23-02-2017 van <https://www.knmi.nl/kennis-en-datacentrum/uitleg/aardbevingen-door-gaswinning>

Latané, B., & Darley, J. (1976). *Help in a crisis: Bystander response to an emergency*. Morristown, NJ: General Learning

Van der Loo, F.A. *Op Reis Naar Het Zuiden: Energietransitie 2000–2010*; MGMC Uitgeverij: Haarlem, The Netherlands, 2012.

Van Loon, L. (2014). *Duurzame-energiecollectieven: Een onderzoek naar de motieven en levensstijl van burgers die zich sterk maken voor decentrale duurzame energie (master thesis)*. Geraadpleegd van <http://theses.uibn.ru.nl/bitstream/handle/123456789/3516/2014%20Loon.pdf?sequence=1>

Lopec, (2017). *Lopster Energie Coöperatie: Op weg naar een energieneutraal Loppersum*. Opgevraagd op 06-06-2017 van <http://lopec.nl>

Maio, G., Olson, J. M., Allen, L., & Bernard, M. M. (2001). Addressing discrepancies between values and behavior: The motivating effect of reasons. *Journal of Experimental Social Psychology*, 37(2), 104-117.

McAdam, D., McCarthy, J. D., & Zald, M. N. (1988). Social movements. In N. J. Smelser (Ed.), *Handbook of sociology* (pp. 695–738). Newbury Park, CA: Sage.

Mens en Samenleving, (2015). *De vier zwaarste aardbevingen in Groningen tot 2015*. Opgevraagd op 23-02-2017 van <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/diversen/152834-de-vier-zwaarste-aardbevingen-in-groningen-tot-2015.html>

NAM, (2017). *Nederlandse Aardolie Maatschappij: Feiten en cijfers: Onderzoeksrapporten*. Opgevraagd op 23-02-2017 van <http://www.nam.nl/feiten-en->

cijfers/onderzoeksrapporten.html#iframe=L2VtYmVkl2NvbXBvbmVudC8/aWQ9b25kZXJ6b2Vrc3JhcH BvcnRlbg==

Natuur en Milieufederatie Groningen, (2013). Groningse koepel lokale energie opgericht. Opgevraagd op 25-5-2017 van <http://nmfgroningen.nl/nieuws/groningse-koepel-lokale-energie-opgericht/>

Noordelijk Lokaal Duurzaam, (2017). Pekela Duurzaam: coöperatie Pekela Duurzaam. Opgevraagd op 28-05-2017 van <https://www.noordelijklokaalduurzaam.nl/pekela-duurzaam>

Noordelijk Lokaal Duurzaam, (z.d.). Wie zijn wij? Opgevraagd op 25-05-2017 van <https://www.noordelijklokaalduurzaam.nl/over-ons/wie-zijn-wij>

Oteman, M., Kooij, H.-J., Wiering, M., (2017). Pioneering renewable energy in an economic energy policy system: the history and development of Dutch grassroots initiatives. *Sustainability*, 9(4), 550. doi:10.3390/su9040550

Parlementair documentatie centrum Leiden, (2017). Europa Nu: Europese aanpak klimaatverandering. Opgevraagd op 10-03-2017 van https://www.europa-nu.nl/id/vhesf063wxu9/europese_aanpak_klimaatverandering

Pintrich, P., & De Groot, E. (1990). Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance. *Journal of Educational Psychology*, 82(1), 33-40.

Van Raaij, W. (1995). A hierarchy of excuses for not behaving in a pro-environmental way. Paper presented at the SIFO, Lillehammer.

Ryan, R., & Deci, E. (2000a). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 54-67.

Ryan, R., & Deci, E. (2000b). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *Contemporary Educational Psychology*, University of Rochester.

Rogers, J.C, Simmons, E.A., Convery, I. & Weatherall, A. (2008) Public perceptions of opportunities for community-based renewable energy projects. *Energy Policy* 38, pp. 7596 – 7603.

Schwencke, A., (2012). Energieke BottomUp in Lage Landen: De Energietransitie van Onderaf. Opgevraagd op 17-03-2017 van <http://asiseach.nl/wp-content/uploads/2016/11/2012-ESSAY-Energieke-BottomUp-in-Lage-Landen-Schwencke-21082012-FINAL.pdf>

Sociaal Planbureau Groningen, (2016). Aardbevingen en leefbaarheid: naast misère ook nieuwe kansen voor het versterken van de leefbaarheid. Opgevraagd op 26-5-2017 van <http://sociaalplanbureaugroningen.nl/aardbevingen/aardbevingen-en-leefbaarheid/>

Stern, P. C. (2000). Psychology, sustainability, and the science of human-environment interactions. *American Psychologist*, 55, 523–530.

Stern, P. C., & Gardner, G. T. (1981a). Psychological research and energy policy. *American Psychologist* 36, 329–342.

Stern, P. C., & Gardner, G. T. (1981b). The place of behavior change in managing environmental problems. *Zeitschrift für Umweltpolitik*, 2, 213–239.

Timmen, B., (2013). Burger Energie: Burgerinitiatieven en de rol van de lokale overheid (bachelorscriptie). Geraadpleegd van <http://gpm.ruhosting.nl/bt/2013/17BoukeTimmen.pdf>

- Tjin-A-Tsoi, T., (2016). *Hernieuwbare energie in Nederland 2015*. Centraal Bureau voor de Statistiek, Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag.
- Trommelen, J. Dorpsmolens zijn de toekomst van windenergie. In *Volkskrant*; Persgroep Nederland: Ede, The Netherlands, 2014.
- Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2007). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Vierde druk. Den Haag: Uitgeverij Boom Lemma.
- Walker, G. & Devine-Wright, P. (2007). Community renewable energy: what should it mean? *Energy Policy* 36, pp. 497-500.
- Walthaus, A. Molenliefde—Reduzum Blijft Blij Met Eigen Dorpsturbine. In *Leeuwarder Courant*; NDC Media Groep: Leeuwarden, The Netherlands, 2014.
- Yin, R. (2003). *Case study research: design and methods*, London: SAGE Publications Ltd.
- Zald, M. (1992). Looking backward to look forward: Reflections on the past and future of the resource mobilization research program. In A. D. Morris & C. M. Mueller (Eds.), *Frontiers in social movement theory* (pp. 326–348). New Haven, CT: Yale University Press.
- Zonnedorpen, (2017). Zonnedorpen.nl: de energie coöperatie voor de dorpen Garsthuizen, Leermens, 't Zandt, Zeerijp en Zijldijk. Opgevraagd op 26-05-2017 van <http://zonnedorpen.nl/home>

Bijlagen

Interviewguide

Introductie

- Voorstellen: leeftijd, studie, woonplaats, afstuderen
- Gespreksdoel: achterliggende motivatie ontdekken voor lid worden
- Geschatte duur: ongeveer een uur
- Wat gebeurt er met de informatie uit de interviews?

- Kunt u iets vertellen over uzelf en uw rol bij duurzaam Menterwolde?

- Hoe is duurzaam Menterwolde opgericht?

- In een interview met Martin van der Velde van Pekela Duurzaam, de Grek en Buurkrachtbuurten gaf hij een voorbeeld over jullie. Hij zei dat jullie Duurzaam Menterwolde hadden opgericht, in de naam van de gemeente. En dat hierdoor de trots op het woord Menterwolde mist. Dus dat het misschien beter was geweest als jullie kleinschaliger waren begonnen. Kunt u zich hierin vinden?

- Hoe bent u voor het eerst in aanraking gekomen met ???
 - o Heeft u daarna zelf contact gezocht?

- Wanneer bent u lid geworden van ???

- Welke verwachtingen had u vooraf over ???
 - o Zijn deze verwachtingen uitgekomen? Waarom (niet)?

- Wat was de voornaamste reden voor U om lid te worden?

- Waren er ook redenen om geen lid te worden?

- In hoeverre spelen **milieuredenen** hier een rol?
 - Denk aan Duurzaamheid voor de toekomstige generaties
 - Duurzame oplossingen beter voor gezondheid
 - Klimaatverandering tegengaan

- In hoeverre spelen **economische redenen** een rol om lid te worden?
 - Gaat u er economisch op vooruit of achteruit?
 - Zijn er andere economische motieven die mee kunnen spelen?
(Beter marktwaarde voor duurzame energie,
 - zakelijke belangen,
 - marktprijs voor huizen omhoog?)

- Zijn er **maatschappelijke redenen** voor het aansluiten/ oprichten van dit initiatief?
 - Kleinschalig energie opwekken sprak u aan
 - Gemeenschapsgevoel creëren
 - Onafhankelijk zijn van “grote” energieleveranciers
 - Winst in eigen regio houden

- Op jullie site staat bij Over Ons dat jullie af willen van de opwekking van

energie uit eindige voorraden/fossiele stoffen. Doelen jullie hier ook mee op gaswinning?

- Heeft de **gaswinning** voor u een rol gespeeld in uw besluit lid te worden/op te richten? Waarom (niet)?

- o Heeft u bij andere signalen ontvangen dat de gaswinning reden is wel/geen lid te worden? Welke?

§ Kunt u zich hierin vinden? Waarom (niet)?

- o Wanneer de effecten van de gaswinning, met name de aardbevingen, heviger zouden worden, wat zou dit dan betekenen voor u en uw organisatie?

- Als u nu weer voor de keuze stond, zou u dan weer lid worden? Waarom (niet)?

- Hoe ziet u de toekomst voor Duurzaam Menterwolde

Afsluiting

Achtergrondinformatie

Burgerinitiatieven op het gebied van energie zijn niet nieuw. Schwencke (2012) spreekt over twee coöperatieve golven. De eerste golf is een windgolf, die eind jaren tachtig, begin jaren negentig over Nederland heen spoelde. Het betrof hier met name windenergie en Schwencke noemt het “een gevestigde sector die al jaren renderend draait”. De tweede coöperatieve golf is wel nieuw, opgekomen in 2008. Hier gaan burgers, in coöperatief verband groene energie inkopen, leveren en zelfstandig opwekken in en voor de regio (Schwencke, 2012). Ze begeven zich volgens haar op een markt die voorheen voorbehouden was aan de gevestigde energiesector, en zegt dat het aantal duurzame energiecollectieven snel toeneemt sinds 2011.

Deze situatieschets past perfect in het Groningse plaatje. Vanaf 2011 komen er steeds meer duurzame energiecollectieven in Groningen, duidelijk zichtbaar in de ontwikkeling van de Groninger EnergieKoepel (GrEK). De GrEK werd op 19 september 2013 opgericht door en voor lokale energie-initiatieven (NMFGroningen, 2013). De koepel wil energiebesparing en productie van duurzame energie in de provincie Groningen in een versnelling brengen. De GrEK werd opgericht door vier Groningse lokale energie-initiatieven, maar telt nu al 19 coöperaties. Ook zijn er nog 9 potentiële leden die zich ergens in de 7 stappen voor het lid worden van de GrEK bevinden (GroningerEnergieKoepel, z.d.).

Gepaard met de oprichting van de GrEK ging de oprichting van Noordelijk Lokaal Duurzaam. Noordelijk Lokaal Duurzaam (z.d.) beschrijft zichzelf als de eigen coöperatieve energieleverancier van en voor het Noorden:

“Wij zijn opgericht vanuit het idee dat om echt een verschil te kunnen maken, we de productie en levering van lokale duurzame energie in eigen hand moeten nemen. Zodat we de opbrengsten uit energie via onze lokale energie-initiatieven kunnen inzetten ter verduurzaming van de eigen leefomgeving. Om op die manier de transitie naar een duurzame samenleving voor alle inwoners van het Noorden mogelijk te maken. Niet van bovenaf opgelegd, maar van onderop georganiseerd.”

Ze zijn opgericht door de drie noordelijke koepel coöperaties: Ús Koöperaasje (Friesland), Drentse Kei (Drenthe) en GrEK (Groningen) en omdat ze een coöperatie zijn, zijn deze koepel coöperaties ook haar leden (Noordelijk Lokaal Duurzaam, z.d.). Dit betekent dat elke koepel coöperatie voor een derde eigenaar is van Noordelijk Lokaal Duurzaam. Deze koepel coöperaties vertegenwoordigen weer al haar leden, de aangesloten lokale coöperaties die de lokale duurzame energie verkopen en daarvoor een vast bedrag per aangeleverde klant krijgen. Op die manier heeft elk initiatief via de koepel coöperatie weer direct inspraak op het (energie)beleid. De winsten die hiermee gemaakt worden gaan niet naar anonieme aandeelhouders, maar blijven lokaal behouden omdat ze de winsten uitkeren aan haar leden, wat neerkomt op minder afhankelijkheid, meer werkgelegenheid en meer middelen voor de eigen regio (Noordelijk Lokaal Duurzaam, z.d.).